

บทที่ 2

ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

บทนำ

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์ในทุกสังคมจะต้องมีไม่ว่าจะเป็นสังคมที่เจริญหรือไม่เจริญ สังคมที่มีตัวอักษรใช้หรือไม่มีตัวอักษรใช้ สังคมล่าสัตว์ สังคมเกษตรกรรม หรือแม้แต่ในสังคมอุตสาหกรรม ล้วนแล้วแต่มีคุณสมบัติร่วมกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ มนุษย์ทุกคนต่างมีข้อยึดถือที่เป็นของตนเองแล้วอยู่ภายในใจที่อาจจะเหมือนกัน คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ตามเงื่อนไขของกาลเทศะ ที่ลึกกว่าทัศนคติ มากกว่าค่านิยม และหนักแน่นกว่าโลกทัศน์ นั่นคือ มนุษย์ทุกคนมีความเชื่อ

ความเชื่อเป็นความคิดความเข้าใจที่มีอิทธิพล โดยตรงต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อมีความเชื่ออย่างไร ความเชื่อนั้นจะเป็นตัวกำหนดให้ปฏิบัติตามสิ่งที่เชื่อทั้ง ๆ ที่ความเชื่อนั้นอาจไม่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงก็ตาม (ประยงค์ ลิ้มตระกูล, 2536 : 15) การที่มนุษย์ทุกคนมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปก็เนื่องมาจาก ความคิด ประสบการณ์ และความเชื่อของแต่ละบุคคลซึ่งมีอำนาจในการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เพราะมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใด ระดับใด ย่อมต้องเผชิญกับภาวะที่ไม่สบายใจ ไม่มั่นคง รู้สึกเสี่ยงและไม่มั่นใจในอนาคต เมื่อถึงเวลานั้น มนุษย์จะแสวงหาความเชื่อเพื่อที่จะช่วยบำบัดจิตใจ

ดังนั้นเมื่อมนุษย์ต้องเผชิญอยู่กับภาวะที่ไม่สบายใจทั้งที่เกิดจากสาเหตุสภาวะแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือเกิดจากปรากฏการณ์นอกเหนือธรรมชาติซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ได้ ทำให้มนุษย์เกิดความไม่มั่นใจ หวาดกลัวว่าจะต้องมีอำนาจที่ทรงพลังอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์นั้น ๆ สามารถคลั่งคลั่งบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไป จากสิ่งเหล่านี้เป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพิธีกรรมความเชื่อเพื่อเอาใจธรรมชาติ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติขึ้น ความเชื่อในลักษณะนี้ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2528 : 91) เรียกว่า “รากบริสุทธ” เพราะความเชื่อเช่นนี้เป็นรากของความคิดความเข้าใจที่ทำให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ การศึกษาความเชื่อที่เป็นรากบริสุทธนี้จะช่วยทำให้เราสามารถเข้าใจสังคมหมู่บ้านได้ดีขึ้น เพราะสังคมหมู่บ้านยังสืบทอดความเชื่อเดิม ๆ อยู่ เช่น ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องวิญญาณ ความเชื่อเรื่องขวัญ ฯลฯ อยู่อย่างเหนียวแน่น เพราะถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้าไปมาก แต่มนุษย์ก็ยังมีพฤติกรรมที่แสดงออกทางความเชื่อต่าง ๆ อยู่ในชีวิตประจำวัน

ความเชื่อทางศาสนาเป็นวัฒนธรรมส่วนที่ช่วยตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์ช่วยให้มนุษย์มีความสบายใจ มีความมั่นคงทางจิตใจในภาวะที่ต้องเสี่ยง หรือมีความไม่แน่ใจในชีวิต ความเชื่อทางศาสนาต่างจากความเชื่ออื่น ๆ ในวัฒนธรรมตรงที่เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและอำนาจเหนือธรรมชาติต่าง ๆ เชื่อว่ามีอำนาจในการให้คุณให้โทษกับมนุษย์ โดยมนุษย์ใช้พิธีกรรมเป็นสื่อในการต่อรองกับอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น ดังนั้นความเชื่อทางศาสนาในทุกสังคมจึงมีลักษณะในการผสมผสานของความเชื่อและพิธีกรรม อมรา พงศาพิชญ์ (2534 : 8) ให้ความหมายของคำว่า ความเชื่อทางศาสนาว่าเป็นความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ สังคมทุกสังคมมีความเชื่อในอำนาจเหนือมนุษย์ไม่ว่ารูปแบบใดก็แบบหนึ่ง คำว่าศาสนาที่ใช้ในที่นี้ หมายถึง ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถึงแม้ว่าคำสอนเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะไม่ได้เป็นคำสอนของศาสนา และความเชื่อในภูติผีปีศาจก็รวมเรียกว่าเป็นความเชื่อทางศาสนา เพราะเป็นความเชื่อที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ลักษณะของสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์มีตัวอย่าง เช่น พระภูมิเจ้าที่ ผีปอบ เจ้าเข้าทรง เทพเจ้า ฯลฯ ความเชื่อทางศาสนาเป็นวัฒนธรรมซึ่งมีธรรมชาติที่จะเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมและความต้องการของสังคมในแต่ละยุคสมัย

ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เริ่มเกิดขึ้นในอินเดียก่อนสมัยพุทธกาลเบื้องต้นมีความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือ ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าเชื่อว่ามีพลังสำคัญต่อวิถีชีวิตประจำวันและจะต้องปฏิบัติตามคำสอนของพระเจ้าซึ่งมีกำหนดไว้ในคัมภีร์พระเวท และมีความเชื่อพื้นฐานอื่น ๆ อีกคือความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับพระเจ้าสูงสุด ได้แก่ พระพรหม พระวิษณุ พระอิศวร หรือเรียกว่า “ตรีมูรติ” (Tri-Murti) เชื่อว่าความจริงแท้แน่นอนมีสิ่งเดียวนิรันดร์ ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับวิญญาณ การเวียนว่ายตายเกิด (Transmigration) ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับบรรณะ ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับกรรม และ อมรา พงศาพิชญ์ (2534 : 43) กล่าวว่า ก่อนที่จะเกิดความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ขึ้นในประเทศอินเดียได้มีความเชื่อทางไสยศาสตร์อยู่ก่อนแล้วในประเทศอินเดีย และเมื่อเกิดความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ขึ้นในอินเดียจึงได้มีการผนวกความเชื่อทางไสยศาสตร์เข้าไว้ในความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ด้วยในบางส่วน

ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชเริ่มจากการที่นครศรีธรรมราชเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีวิวัฒนาการความเป็นมายาวนานทำให้ชาวนครศรีธรรมราชมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิมที่มีพัฒนาการสูงอย่างต่อเนื่องอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาท่ามกลางสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางอารยธรรมและวัฒนธรรม ทำให้บริเวณนี้ได้รับอารยธรรมของชนชาติอื่น ๆ เข้ามามากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอารยธรรมจากประเทศอินเดียได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความคิด ความเชื่อของชาวนครศรีธรรมราชมากขึ้น จึงเกิดการยอมรับการผสมผสานปรับเปลี่ยนความเชื่อและวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีอยู่กับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ของอินเดียเข้าด้วยกัน

ทำให้ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชแตกต่างจากความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ในที่อื่น ๆ และทำให้พัฒนาการต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมที่ได้รับมาจากศาสนาพราหมณ์เจริญรุ่งเรืองอย่างมากในเมืองนครศรีธรรมราชมาจนถึงปัจจุบัน ปรีชา นุ่นสุข (2516 : 22) รายงานว่า จากหลักฐานทางด้านโบราณคดียืนยันได้ว่าศาสนาพราหมณ์ของประเทศอินเดียเข้ามาปรากฏในบริเวณนครศรีธรรมราช จนยังปรากฏมั่นคงในราวพุทธศตวรรษที่ 10 เรียกว่าอิทธิพลความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตชาวเมืองนครศรีธรรมราชตั้งแต่นั้นมา

ในบทนี้จะศึกษาเรื่องความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ที่มีความสำคัญมีบทบาทและทรงอิทธิพลอยู่ในความคิด วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนครศรีธรรมราชมาโดยตลอด จำนวนสี่ความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ ความเชื่อเกี่ยวกับกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ดังนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า

โดยทั่วไปเป็นที่ยอมรับกันว่าความคิดเรื่องเทพเจ้าต่าง ๆ ของศาสนาพราหมณ์ในสมัยแรก ๆ คือ ยุคพระเวทประมาณ 1,500 – 900 ปีก่อนคริสตกาล เกิดจากสภาพธรรมชาติคือ มนุษย์เห็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ กลางวัน กลางคืน ไฟ ร้อง ไฟผ่า น้ำ ไฟ เป็นต้น จึงเกิดความอัศจรรย์ใจ เกิดจินตนาการว่าเบื้องหลังของธรรมชาติเหล่านั้นต้องมีผู้มีอำนาจ คือ มนุษย์ใส่ความรู้สึกให้แก่ธรรมชาติ เป็นลักษณะการบูชาธรรมชาติที่มองเห็น (Physiolatry) ลักษณะของเทพเจ้าในพระเวทนี้ถือว่ามีลักษณะรูปร่างเหมือนมนุษย์ แต่เนื่องจากการที่เทพเจ้าเหล่านั้นวิวัฒนาการขึ้นมาจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ดังนั้นบ่อยครั้งจะมีการพรรณารูปร่างของเทพเจ้าในแง่ของปรากฏการณ์นั้น ๆ ว่าเป็นจากธรรมชาติที่มีตัวตน (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2523 : 24) กล่าวคือ เทพเจ้าทั้งหมดที่เกิดขึ้นคงมีลักษณะเป็นเทพเจ้าประจำธรรมชาติอยู่นั่นเอง

ศาสนาพราหมณ์ในสมัยอาร์ยันเริ่มต้นจากการนับถือ พระอาทิตย์เป็นองค์แรก พระอาทิตย์จึงดำรงอยู่ในฐานะเป็นเทพเจ้าเรียกว่า สวาตริ หรือ สวิตระ ต่อมาเกิดมีเทพเจ้าแห่งฝนเพิ่มขึ้นเรียกว่า พระวรุณ ต่อมาได้มองเห็นความจำเป็นที่โลกจะต้องมีผู้สร้างจึงเกิด พระอินทร์ ขึ้น ต่อจากนั้นก็เกิดเทพเจ้าแห่งความตาย ผู้ปกครองชีวิตในปรโลกหลังจากมนุษย์ตายไปแล้วเรียกว่า พระยม เทพเจ้าทั้งสี่องค์นี้จัดเป็นเทพเจ้ารุ่นแรกที่สุดของศาสนาพราหมณ์ เมื่อเวลาผ่านไปเกิดมีเทพเจ้าเพิ่มเติมขึ้นอีกหลายองค์ เช่น พระอัคนี พระรุทธะ พระวายู พระภูเวร และพระพหูสบัติก็เป็นเทพเจ้าที่เกิดในรุ่นหลังเช่นกัน นอกจากที่ออกนามมาแล้วก็ยังมีเทพเจ้าอื่น ๆ อีกมากมายที่ถือกำเนิดขึ้นมาในยุคหลัง (สุนทร ณ รั้งนี้, 2521 : 6 - 7)

เทพเจ้าตามธรรมชาติต่าง ๆ เหล่านี้นั่นเอง เป็นแหล่งที่มาของเทพนิยาย (Mythology) ทางศาสนาพราหมณ์ที่สำคัญและเป็นพื้นฐานหรือส่วนประกอบที่สำคัญของลัทธิบูชาฮินดูในสมัยพราหมณะ และศาสนาฮินดูทั่วไป (Popular Hinduism) ในเวลาต่อมาเทพเจ้าทั่วไปที่สำคัญคือเทพเจ้าประจำทิศทั้งแปด ซึ่งปรากฏมาตั้งแต่สมัยพระเวทและชัดเจนขึ้นในสมัยพราหมณะ ซึ่งเป็นสมัยที่มีการทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อบูชาฮินดู การอ้อนวอนเทพเจ้าประจำธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก เรียกในภาษาปรัญญาว่า “พหุเทวนิยม” (Polytheism) จากพหุเทวนิยมแนวความคิดและความเชื่อถือก็ค่อยพัฒนาไปเป็น “เอกเทวนิยม” (Monotheism) ตามลำดับ และดังที่ศาสตราจารย์แมกซ์ มึลเลอร์ (Max Muller) เรียกว่า “อติเทวนิยม” (Henotheism) หมายถึง ความคิดและความเชื่อที่ถือว่ามิเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่เพียงองค์เดียวในบรรดาเทพเจ้าจำนวนมาก (สุนทร ฌ รังษี, 2521 : 8) คือในขณะที่มนุษย์บูชาเทพเจ้าองค์ใดเขาก็ยกย่องเทพเจ้าองค์นั้นว่าสูงสุดในขณะนั้น ดังนั้นความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าต่าง ๆ จึงเป็นที่มาของพิธีกรรมเริ่มแรกของศาสนา

ต่อมาในสมัยพระเวทได้สร้างเทพเจ้าขึ้นใหม่อีกหลายองค์ เทพเจ้าในสมัยนี้อาจแบ่งออกเป็นสามภาค ภาคแรกคือ เทพเจ้าภาคพื้นโลก ได้แก่ แผ่นดิน (ธรณี) ไฟ (อถนี) เป็นต้น ภาคที่สองคือ เทพเจ้าภาคพื้นอากาศ ได้แก่ ฝน พายุ เป็นต้น และภาคที่สามคือ เทพเจ้าภาคสวรรค์ ได้แก่ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว เป็นต้น (สุนทร เมธาวิตยกุล, 2532 : 129) ต่อมาความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ได้เปลี่ยนแปลง ยกย่องเทพเจ้าที่สำคัญที่สุด ได้แก่ พระพรหม พระอิศวร และพระนารายณ์ เทพเจ้าทั้งสามองค์นี้รวมเรียกว่า “ตรีมูรติ” (คณัย ไชยโยธา, 2539 : 27)

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าในนครศีรธรรมราชปรากฏโดยทั่วไปในการประกอบพิธีกรรมทุกพิธีกรรม ผู้ประกอบพิธีต้องกล่าวอันเชิญเทพเจ้าทั้งหลายในภพภูมิต่าง ๆ ให้มาอยู่ในพิธีกรรมเพื่อเป็นการบวงสรวง อ้อนวอน บอกกล่าวก่อนที่จะกระทำกิจใด ๆ เช่น กล่าวอันเชิญเทพเจ้าประจำทิศทั้งแปด ดังเช่นในพิธีทำขวัญเด็ก กล่าวอันเชิญเทพเจ้านพเคราะห์ ในพิธีฝังรอก พิธีเชิญแม่ซื้อ พิธีสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น นอกจากนี้เทพเจ้าองค์อื่น ๆ จะได้รับการกล่าวเชิญเป็นพิเศษในเฉพาะพิธีกรรมบางพิธี เช่น พิธีขอแผ่นดินเพื่อเป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ต้องอ้อนวอนพญาพาลี หรือพระวิศวกรรมก่อน เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าที่จะกล่าวถึงในตอนี้ คือ เทพเจ้าที่มีความสำคัญ และปรากฏอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศีรธรรมราช คือ เทพเจ้าตรีมูรติและเทพเจ้ามหาลีทั้งสามองค์ เทพเจ้าประจำทิศทั้งแปด เทพเจ้านพเคราะห์ และเทพเจ้าอื่น ๆ ที่ได้รับการเคารพนับถือและมีการบูชาในการประกอบพิธีกรรม

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าตรีมูรติและเทพเจ้ามหาเสีทั้งสาม ได้แก่ พระพรหม พระนารายณ์ พระอิศวร พระสร้อยศรีวิไล พระลักษมี และพระอุมา ดังนี้

พระพรหม (พระธาดา)

พระพรหมเป็นเทพเจ้าดั้งเดิมของพวกพราหมณ์ มีความสัมพันธ์กับพระประชาบดี (กัศยปเทพบิดร) และพระหิรัณยกภพ จนนักปราชญ์บางคนกล่าวว่าเป็นองค์เดียวกันที่ได้วิวัฒนาการมา พระพรหมเป็นหนึ่งในบรรดาพระเจ้าสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ ทรงเป็นผู้สร้างโลกทั้งสาม และสรรพสิ่งทั้งหลาย (Creator) ทรงแบ่งภาคสถิตอยู่ในมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งความเมตตา กรุณา ประทานพรให้แก่ทุกคนที่ขอ

พระพรหม มีความหมายเป็นสองนัย ประการแรก คำว่า พรหม หรือ พรหมัน เป็นคำกลาง ๆ หมายถึง วิญญาณอันสูงสุดของจักรวาล ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเป็นนิรันดร์ เป็นที่เกิดและเป็นที่รวมของสรรพสิ่ง ไม่มีรูปร่าง ไม่ใช่วัตถุ ไม่สามารถเห็นได้ ไม่เกิด ไม่มีใครสร้าง ไม่มีเบื้องต้นและที่สุด ไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่สามารถเข้าใจได้โดยประสาทสัมผัส ปรากฏทุกหนทุกแห่ง ทั้งในสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต หมายถึงว่า พรหม คือ ต้นเหตุของสรรพสิ่งนั่นเอง

ประการที่สอง พระพรหม หมายถึง เทพเจ้าผู้ชาย เกิดจากพรหมันซึ่งเป็นจิตวิญญาณสูงสุด หรืออาจจะกล่าวว่าเป็นภาคบุคลาธิษฐานของพรหมนั่นเอง มีลักษณะพระวรกายสี่แฉก มีเศียรสี่เศียร มีหงส์เป็นพาหนะ ในศตปะระพราหมณะ กล่าวว่า เมื่อพระองค์ได้เกิดจากวิญญาณสูงสุดแล้วพระองค์ก็ได้สร้างเทพเจ้าขึ้น แล้วรับสั่งให้ไปประจำสถานที่ต่าง ๆ เช่น ให้พระอัคนี (ไฟ) ประจำพื้นโลก พระวายู (ลม) ประจำสวรรค์ และพระสุริยะ (ตะวัน) ประจำท้องฟ้า (สัคคศรีเพ็ญ, 2507 : 12)

ความเชื่อเกี่ยวกับพระพรหมที่ปรากฏในนครศรีธรรมราช คือ คนทั่วไปมีความเชื่อว่าพระพรหมเป็นเทพเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ดังปรากฏในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีข่มนามเทวดา พิธีมหากราก เป็นต้น และได้ค้นพบโบราณวัตถุเทวรูปปูนปั้นเศียรพระพรหมในนครศรีธรรมราช อายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 16 ที่วัดจอมทอง อ. ลีชิล และพบเทวรูปหงส์ ที่เป็นพาหนะของพระพรหมที่เทวสถาน โบสถ์พราหมณ์ อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช (ปรีชา นุ่นสุข, 2527 : 129)

พระวิษณุ (พระนารายณ์)

พระวิษณุเป็นหนึ่งในบรรดาเทพเจ้าสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ อยู่ในตำแหน่งเทพเจ้าผู้ถือนอมรักษาโลก ตามคัมภีร์พระเวทพระองค์ไม่ใช่เทพเจ้าผู้สูงสุดแต่ประการใด พระองค์เป็นสหยาสนีทของพระอินทร์ เป็นที่มาของพลังสุริยะ ทั้งในคัมภีร์พระเวทและคัมภีร์พราหมณะต่างก็กล่าวถึงพระวิษณุว่า เป็นผู้ครองอาณาเขตของจักรวาลด้วยการเสด็จเพียงสามก้าวเท่านั้น ดังในยชุรเวทได้กล่าวไว้ว่า

“โอ้ พระวิษณุ ขอให้พระองค์เสด็จอย่างก้าวกว้างออกไป ขอทรงกระทำสถานที่ให้ว่างสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของพวกข้าพระองค์ (เหล่าเทวดา) ขอพระองค์เสวยน้ำนม พร้อมทั้งทรงอาบ ขอพระองค์ทรงเป็นเทพเจ้าผู้ยินดีรับเครื่องเซ่น สรวงบูชาเถิด ปวงข้าพระองค์ขอสาธุการ” (Griffith, T.H., 1963 : 49)

รายละเอียดเรื่องนี้มีว่าพญาพาลีผู้เป็นใหญ่โลกทั้งสามคือ สวรรค์ มนุษย์และบาดาล พระองค์รับชนะพระอินทร์และเหล่าเทวดา พวกเทวดาจึงได้ไปร้องเรียนต่อพระวิษณุ พระวิษณุได้ทรงแปลงร่างเป็นพราหมณ์เฒ่า แล้วพระองค์ได้ขอพื้นแผ่นดินเป็นที่อยู่อาศัยสามอย่างต่อพญาพาลี เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว พระวิษณุในร่างของพราหมณ์เฒ่าเสด็จก้าวเพียงสามอย่างเท่านั้น ก็ครบจักรวาลและปฐพี พญาพาลีเห็นเช่นนั้นก็ทูลอ้อนวอนขอให้พระวิษณุหยุดอยู่เพียงเท่านั้น พระองค์ก็ทรงหยุด และได้ประทานเมืองบาดาลเป็นที่อยู่ของพญาพาลีตามคำทูลขอของพญาพาลี

ความเชื่อเกี่ยวกับพระวิษณุ หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า พระนารายณ์ตามที่ปรากฏในนครศรีธรรมราชว่า พระนารายณ์เป็นเทพเจ้าผู้รักษาดูแลสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลก ดังที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีขึ้นเปล พิธีทำขวัญเด็ก พิธีแต่งงาน พิธีงานศพ พิธีตรียัมพวาย พิธีมหารำลึก พิธีสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น และได้ค้นพบโบราณวัตถุรูปพระวิษณุในนครศรีธรรมราชจำนวน 13 ชิ้น หนึ่งในนั้นเป็นเทวรูปพระวิษณุศิลา ในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณพนิกายที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในนครศรีธรรมราชในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือราวพุทธศตวรรษที่ 10 และได้ค้นพบโบราณสถาน หอพระนารายณ์ ในเขต ต. ในเมือง อ. เมือง แต่เดิมเทวสถานแห่งนี้ได้ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช แต่ปัจจุบันนี้ความสำคัญนี้ได้น้อยลงไปแล้ว (ปรีชา นุ่นสุข, 2527 : 173)

พระอิศวร (พระศิวะ)

พระอิศวรเป็นเทพเจ้านั่งเดิมของพวกทมิฬหรือทราวิท (Dravidians) ทางภาคใต้ของอินเดีย มีพระหัตถ์กอบปรไปด้วยกรุณาใคร่ขอพรก็ให้ง่าย ๆ จะไปดีไปชั่วไม่เอาพระหัตถ์ใส่ เป็นเทพเจ้าแห่งการทำลายล้าง ซึ่งถือกันว่ากรุณาให้ไปเอากำเนิดใหม่ และเป็นผู้สร้างด้วย ในการบูชาพระ

อิศวรนั้นมักใช้รูปสัญลักษณ์ คือ ศิวลึงค์ (Phallus) หรือ อวัยวะเพศชาย หมายถึง พลังการสร้าง สรรค์ ความมั่นคง ความเจริญรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ ลักส์ ศรีเพ็ญ (2507 : 66) กล่าวว่า พระอิศวรเป็นที่นับถือของพวกผี เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความตาย จึงได้นามว่า ภูเตศวร (Bhutesvara) ทรงพาหนะ คือโคอุศรราชเผือกผู้ (พระนันทิ) ในคัมภีร์พระเวทไม่ได้กล่าวถึงพระอิศวรไว้โดยตรง แต่ได้กล่าวถึงเทพเจ้าองค์หนึ่งนามว่า “รุทระ” เป็นเทพเจ้าผู้นำความตาย ความเจ็บป่วยมาสู่มนุษย์ และเป็นเทพเจ้าแห่งป่า ผู้เป็นใหญ่แห่งป่าทั้งหมด ซึ่งต่อมาในยุคหลัง ๆ เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าคือ พระอิศวร ดังนั้นพระรุทระจึงเป็นที่เคารพของพวกพราหมณ์เสมอด้วยเทพเจ้าอื่น ๆ ดังบทอ้อนวอนว่า

“ปวงข้าขอร้องเพลงสรรเสริญ แต่เทพเจ้ารุทระผู้ทรงพลัง ผู้เป็นหัวหน้าของวีระบุรุษทั้งหลาย ผู้มีพระเกษากเรียน ขอให้พระองค์เป็นเสมือนหนึ่งผู้นำโชคมาให้แก่นุชย์ สัตว์ และขอให้ทุกสิ่งทุกอย่างในหมู่บ้านของเราเจริญรุ่งเรืองและปราศจากโรค” (Griffith, T.H., 1963 : 53)

พระอิศวรได้รับการกล่าวถึงในสองลักษณะ คือประการแรกไม่มีรูปร่าง ไม่มีชื่อ เรียกว่า นิสกาล (Niskala) พระองค์เป็นอย่างเดียวกันกับ พรหมันหรืออาดมัน ในกรณีนี้ถ้าต้องการบูชาพระองค์ก็ต้องบูชาส่วนอันละเอียดอ่อนของพระองค์ คือ ศิวลึงค์ ซึ่งมีกำเนิดต่าง ๆ เช่น เกิดขึ้นเอง เรียกว่า สขัมภู ผู้มีศรัทธาสร้างขึ้น ภูเขาที่มีลักษณะเหมือนลึงค์ตามธรรมชาติ

ประการที่สอง พระอิศวรปรากฏเป็นรูปร่างในรูปแบบต่าง ๆ ในกรณีเช่นนี้สามารถบูชารูปเหมือนของพระองค์ได้ ในคัมภีร์ปุราณะ ยังได้กล่าวถึงศิวลึงค์ว่า ควรอยู่คู่กับฐานศิวลึงค์หรือโยนีโพธิ์ธะ อุปมาดั่งว่า พระอิศวรประทับคู่กับพระนางปารวตีฉันใด รูปศิวลึงค์ก็ควรอยู่บนรูปโยนีโพธิ์ธะของพระนางปารวตีฉันนั้น (Wilson, H. H., 1961 : 69)

ในบรรดาเทพเจ้าทั้งปวงที่นครศรีธรรมราชรับคติมาจากศาสนาพราหมณ์นั้น พระอิศวรหรือพระศิวะ เป็นเทพที่รู้จักกันแพร่หลายที่สุด แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะรู้จักกันในนามของพระอิศวร น้อยคนที่จะรู้จักในนามพระศิวะ ความเชื่อเกี่ยวกับพระอิศวรที่ปรากฏในนครศรีธรรมราชมีสามลักษณะคือ (1) เป็นเทพผู้สร้าง หรือผู้ประทานพรคู่กับพระชายา ซึ่งรู้จักกันในนามของพระภควดี (2) เป็นเทพผู้ทำลาย หรือเทพแห่งความตาย ซึ่งรู้จักกันในนามของพระกาล (หรือพระกาฬ) หรือตากาหลาคู่กับพระชายา ซึ่งรู้จักกันในนามของเจ้าแม่กาลิหรือยายกาหลิ (3) เป็นเทพแห่งความบันเทิงเร่เล่น หรือพระศิวนาฏราช รู้จักกันในนามของพระอิศวร เช่น รูปพระอิศวรของหนังตะลุง

พระอิศวรมีปรากฏในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มากมายในนครศรีธรรมราช เช่น พิธีทำขวัญเด็ก พิธีตรียัมปวาย พิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่มด พิธีขุมนมเทวดา พิธีมหารำลึก พิธีงานศพ เป็นต้น และได้ค้นพบรูปเคารพของพระอิศวรในนครศรีธรรมราชเพียงชิ้นเดียวเท่านั้นคือ พระศิวนาฏราช พบที่เทวสถานโบสถ์พราหมณ์ อ. เมือง และได้ค้นพบ พระหริกะ เป็นเทวรูปที่รวมพระอิศวรกับพระวิฆณุเข้าด้วยกันหนึ่งองค์ และศิวลึงค์ที่ค้นพบมีจำนวน 19 ชิ้น พบกระจัดกระจายโดยทั่วไปในชุมชนโบราณแทบทุกแห่งของนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 11 – 14 (ปริชา นุ่นสุข, 2527 : 106) และยังค้นพบเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ที่เป็นศูนย์รวมของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช เพื่อประกอบพิธีกรรมที่สำคัญมาแต่โบราณ โดยเฉพาะพิธีตรียัมปวาย อันเป็นพิธีที่สำคัญมากของพราหมณ์ทั้งในลัทธิไศวนิกายและไวษณวนิกายในอดีต (ปริชา นุ่นสุข, 2527 : 175)

พระสร้อยศรี

พระสร้อยศรีเป็นมเหสีของพระพรหม เป็นเทพีแห่งการศึกษาเล่าเรียน ทรงปัญญารอบรู้ในวิชาการทั้งทางอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จึงทรงเป็น เทวีแห่งศาสตร์ ทรงความงามละมุนละม่อมอย่างผู้ดี ภาพพระสร้อยศรีมีพระสิริโฉมงดงาม ผิวประกายขาวผุดผ่อง ประดับอาภรณ์ด้วยแก้วสีขาว (เพชร) ประทับบนหลังนกยูง กำเนิดของพระสร้อยศรีนั้น สมัยโบราณว่าเมื่อพระพรหมได้เกิดมาแล้ว มีประสงค์จะสร้างสัตว์ มนุษย์ เทวดา อสูร และสรรพพืชพันธุ์ใด ๆ ในโลกจึงได้สร้างนางขึ้นองค์หนึ่งมีนามว่าศตะรุปา (พระสร้อยศรี) ต่อแต่นั้นมาพระพรหมและพระสร้อยศรีก็ได้ช่วยกันสร้างสรรพสิ่งทั้งปวงให้เกิดขึ้นในโลกตามความปรารถนา (ศักดิ์ ศรีเพ็ญ, 2507 : 76)

พระลักษมี (พระศรี)

พระลักษมีเทวีเป็นมเหสีของพระนารายณ์ ทรงมีคุณสมบัติเป็นเอก ถือกันว่าเป็นเทพนารีผู้อำนวยโชคลาภ ความมั่งคั่ง และผู้มีน้ำพระทัยเมตตาปราณีอยู่เป็นนิจ ทั้งว่าเป็นตัวอย่างแห่งนางที่งามตลอดถึงรูปและกิริยามารยาท มีวาจาอันชวนเสน่ห์และไพเราะ จึงทรงเป็น เทวีแห่งศรี ทั้งถือกันว่าเป็นผู้นำมาซึ่งความเจริญทุกประการจึงเรียกว่า พระภควดี นับกันว่าเป็นพระอุปถัมภ์บรรดาสตรีทุกชั้น คัมภีร์โบราณอธิบายว่า ทรงเป็นธิดาฤาษีภฤคุกับนางชยาตี ดำเนินบางแห่งกล่าวว่ามีกำเนิดจากฟองน้ำ ในคราวเทวดาและอสูรร่วมกันกวนเกษียรสมุทรทำน้ำอมฤต คือน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้ใดได้ดื่มก็ไม่วันตาย (ศักดิ์ ศรีเพ็ญ, 2507 : 74) อนึ่งพระลักษมีมักจะเป็นคู่สงวนกับพระนารายณ์เสมอ ๆ เช่น พระนารายณ์อวตารเป็นพระราม พระลักษมีก็ตามไปเกิดเป็นนางสีดา ความเชื่อเกี่ยวกับพระภควดีปรากฏในนครศรีธรรมราชในพิธีขุมนมเทวดา เป็นต้น

พระอุมา (ปารวตี, บรรพดี)

พระอุมา แปลตามตัวว่า แสงสว่าง เป็นนมเหลืงของพระอิศวร ทรงความงามคมขำ สง่า สูงศักดิ์ ทรงอิทธิฤทธิ์ในการรบมากไม่แพ้เทพฝ่ายชาย จึงทรงเป็น เทวีแห่งศักดิ์ ทรงมีคุณสมบัติ เฉพาะองค์ และเป็นธิดาพระหิมวัต (เทพแห่งภูเขาหิมาลัย) กับนางเมเนกา นางดำหรับว่าพระอิศวร สร้างพระอุมาขึ้นเอง โดยเอาพระหัตถ์ขวาถูพระอุระของพระองค์แล้วก็บังเกิดเป็นพระอุมาขึ้น และ ถือกันว่าเป็นศักดิ์ของพระอิศวร ฉะนั้นจึงมีเครื่องหมายพระโยนีอยู่ด้วยกันกับศิวลึงค์ กล่าวคือ “โยนี” หรือ อวัยวะของเพศหญิง คือ ฐานที่ประดิษฐานศิวลึงค์ มักจะมีร่องเพื่อให้น้ำมนต์ไหลไปลง ตามความเชื่อและพิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าโยนีเป็นเครื่องหมายของชีวิต เลือดเนื้อ และการสืบต่ออายุ หรืออีกนัยหนึ่งคือสัญลักษณ์ของความเป็นมารดา ผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ ชีวิตมนุษย์ชาติ สักศ ศรีเพ็ญ (2507 : 69) กล่าวว่า พระอุมาเทวีทรงมีสามภาคคือ ภาคที่หนึ่งเป็นพระ อุมามหาเทวี เทพีโสกา ใจดี เป็นนมเหลืงผู้ซื่อสัตย์และภักดีต่อพระศิวะ ภาคที่สองเป็นเจ้าแม่กาลี ดูและ นรกกลัว ภาคที่สามอวตารลงมาเป็นนางทุรคา (ผู้ทำให้โลกเดือดร้อน) เจ้าแม่แห่งสงครามโปรดเห็น เลือดและคนตาย คุร่ายนำกล้วชอบเครื่องสังเวดด้วยชีวิตสัตว์ เหตุนี้จึงเกิดพิธีบูชาัย

ความเชื่อเกี่ยวกับพระอุมาในนครศรีธรรมราชปรากฏคู่กับพระอิศวรทรงโคในพิธี สวดภณยักษ์เพื่อไล่แม่แมด และได้ค้นพบประติมากรรมพระอุมาสำริดองค์หนึ่งที่เทวสถาน โบสถ์พราหมณ์ อ. เมือง อยุธยา กลางพุทธศตวรรษที่ 22 - 23 (ปริษา นุ่นสุข, 2527 : 125) และค้น พบโยนีเป็นจำนวนมากในนครศรีธรรมราชจำนวน ๒๓ ชิ้น ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 11 - 14 (ปริษา นุ่นสุข, 2527 : 123)

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าประจำทิศทั้งแปดในนครศรีธรรมราช คือ เชื่อว่าในทิศต่าง ๆ มี เทพเจ้าประจำทิศอยู่ เวลาจะทำกิจอะไรต้องบวงสรวงอ้อนวอน หรือบอกกล่าวก่อนเสมอ ดังปรากฏ ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในนครศรีธรรมราช เช่น ในพิธีทำขวัญเด็ก พิธีชุมนุมเทวดา พิธี สะเดาะเคราะห์ พิธีมหารำลึก เป็นต้น เทพเจ้าประจำทิศทั้งแปด คือ พระอินทร์ พระยม พระวรุณ พระกুবเระ พระอัคนี พระสุริยาทิตย์ พระวาญ และพระโสมนาด ดังนี้

พระอินทร์ (สหัสสนัยน์)

พระอินทร์ทรงครองความยิ่งใหญ่เป็นเจ้าแห่งสวรรค์ หัวหน้าของเหล่าเทวดา ทรง ปกครองสวรรค์ โลก และสรรพสัตว์ ทรงประทานความชุ่มชื้นให้แก่โลกมนุษย์ ทรงมีอาวุธที่สำคัญ คือวชิระ เป็นสายฟ้า เมื่อสายฟ้าฟาดลงมาเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ เป็นเทพเจ้าแห่งสรวง สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และทรงเป็นเทพเจ้าประจำทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) ทรงช้างเป็นพาหนะ เป็น

เทพผู้บันดาลสิ่งทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้นในโลก พระองค์ปรากฏในพระเวทในชื่อต่าง ๆ เช่น วายู มารุต กล่าวกันว่า พระองค์เกิดในอากาศจึงมีอำนาจแทนพระพายได้ (สคคฺ ศรีเพ็ญ, 2507 : 19)

ในศาสนาพราหมณ์ มีคำสรรเสริญและอ้อนวอนพระอินทร์มากมาย ดังเช่นใน คัมภีร์อถรรพเวทมีว่า “พระองค์เป็นผู้ปกครองพวกเรา เป็นผู้ตักเตือน เป็นเพื่อน เป็นพี่ชาย เป็นพ่อ เป็นแม่ รวมอยู่ทุกอย่าง เป็นพ่อของบรรพบุรุษทั้งหลาย พวกเราเป็นบุตรของพระองค์ และพระองค์ก็เป็นของพวกเรา โอ้ม ขอให้อานุภาพอันประกอบด้วยพระกรุณาของพระองค์ กลับมาสู่พวกเราผู้ได้ กล่าวคำสรรเสริญขอพระองค์อย่าได้ประหารพวกเรา ไม่ว่าเพราะเหตุแห่งบาปน้อยหรือมาก” (Griffith, T.H., 1963 : 7)

พระยม (ยมบาล)

พระยมเป็นเทพเจ้าประจำทิศทักษิณ (ทิศใต้) หรือโลกเบื้องล่าง เป็นเจ้าแห่งคนตาย ซึ่งมีหิงสาเป็นพาหนะ มีทพาเป็นอาวุธ มีนกฮูกและนกกพิราบเป็นผู้สื่อข่าว มือถือด้ายดำเพื่อล่าเหยื่อ พระยมเป็นเทพเจ้าประจำนรก ทรงมีที่อยู่เป็นเมืองใหญ่โตมาก ในคำหรับกล่าวว่า เป็นนรกภูมิอยู่ใต้ แผ่นดินแผ่นน้ำ ที่เราอยู่เรียกว่า “ยมโลก” และพระยมทรงเป็นผู้พิพากษาผู้ชั่งนญาบาปวิญญาณที่จากร่างมนุษย์ไปว่าจะได้ขึ้นสวรรค์หรือลงนรก หรือว่าเกิดเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ ในเมืองมนุษย์ สำหรับการทรมานใช้บาปที่ตนกระทำไว้ พระยมเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม เป็นเทพเจ้าแห่งคนตาย เป็นผู้ถือบัญชีคนตาย พระองค์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระยามัจจุราช (มฤตยู) และพระกาล (Death and Time) (สคคฺ ศรีเพ็ญ, 2507 : 25)

ในคัมภีร์อถรรพเวทได้กล่าวสรรเสริญพระยมไว้ว่า “ข้าแต่พระองค์ พวกเราได้มา เฝ้าพระองค์ ผู้ที่เกิดแล้วต้องตาย ต้องเหยียบย่ำทางพระองค์เคยเสด็จ ทางเป็นที่ไปของมนุษยชาติ ทางที่บรรพบุรุษของเราก็ได้เดินมาแล้วเป็นระยะอันยาวนาน โอ้ม ขอให้อานุภาพของผู้ตายจงจากไป ไม่ต้องกลัวที่ต้องเดินไปตามเส้นทางเก่า ไปเพื่อพบเทพเจ้า เพื่อพบบรรพบุรุษของท่านผู้อยู่เป็นสุข กับพระยมในสรวงสวรรค์” (Monier, William, 1981 : 17)

ในคัมภีร์วิษณุปุราณะมีคำพรรณานนรกไว้ว่า “เป็นสถานที่อยู่ได้น้ำและได้ดิน มีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น กาลสูตรมหานรก อเวจีมหานรก เป็นต้น มีพระยายมคุมอยู่ เป็นสถานที่น่ากลัวเต็มไปด้วยเครื่องทรมานและไฟ ทุกคนที่ตายต้องไปปรากฏต่อหน้าพระยายม และต้องเผชิญหน้ากับท้าว จิตรกูปต์ (Chitrakupta) ผู้มีหน้าที่บันทึกการกระทำของมนุษย์ ผู้มีบุญก็จะถูกส่งขึ้นสู่สวรรค์ ผู้มีบาปก็จะถูกส่งลงนรกขุมต่าง ๆ” (Wilson, H. H., 1961 : 270)

พระวรุณ (พินธุ)

พระวรุณเป็นเทพเจ้าที่เก่าแก่องค์หนึ่ง ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวทเป็นเทพเจ้าประจำทิศปักษิม (ทิศตะวันตก) หรือเรียกว่า วิรูปักษ์จอมนาค ตามพระเวทว่าเป็นเทพเจ้าประจำท้องฟ้าอยู่ทั่วไป มีมเหศรศักดิ์ยิ่งกว่าเทพเจ้าอื่น ๆ นับว่าเป็นผู้สร้างและธำรงไว้ซึ่งเทวโลก และมนุษยโลก เกลียดความเหิง แต่เปี่ยมอยู่ด้วยเมตตา กรุณา มีมังกรหรือปลาเป็นพาหนะ เป็นผู้ปกครองกลางคืน เป็นเทพเจ้าที่สามารถบันดาลให้ฝนตกได้ เป็นเทพผู้ให้ความเย็นความชุ่มชื้น เจ้าแห่งน้ำและฝน และเป็นเทพเจ้าที่คอยควบคุมระเบียบจักรวาล คอยตรวจตราดูแลความประพฤติของมนุษย์ และคอยอารักขาพระอินทร์ (ลัคค์ ศรีเพณฺ, 2507 : 30)

ในคัมภีร์อถรรพเวทได้กล่าวถึงคุณของพระวรุณไว้มากมาย เช่น “วรุณเทพผู้ทรงพลัง พระองค์ปกครองเบื้องดิน ทอดพระเนตรลงมาในโลกนี้ อันเป็นราชอาณาจักรของพระองค์ ปานประหนึ่งว่าอยู่ใกล้เอื้อมพระหัตถ์ เมื่อมนุษย์ดำรงชะโยมสิ่งของ พระองค์ก็ทรงทราบ ไม่มีผู้ใดที่จะหลบซ่อนจากพระองค์ได้ ไม่ว่าจะขึ้น เดิน เคลื่อนตัวไปช้า ๆ หรือหลบอยู่ในมุมมืด หรือซ่อนตัวในเพดานลับ พระองค์ทรงค้นพบเขา ทรงทอดพระเนตรการเคลื่อนไหวของเขา” (Monier, William, 1981 : 15)

พระกุเวร (ท้าวเวสสุวรรณ)

พระกุเวรหรือในชื่อว่า ไผศรพัฒน์หาราช (Vaisravana) เป็นเทพเจ้าประจำทิศอุดร (ทิศเหนือ) เป็นอธิบดีของพวกอสูร กินนร และรากษสตลอดจนภูติผีเป็นผู้รักษายุมทรัพย์หรือสมบัติที่ถูกฝังไว้ ทรงเป็นเจ้าแห่งทรัพย์ พระกุเวรหรือท้าวเวสสุวรรณเป็นโอรสของ ท้าววิศรวัส (Visravas) และเป็นพี่ร่วมบิดาเดียวกันกับราพนาสูร หรือทศกัณฐ์ พระบิดาได้มอบหมายให้ครองกรุงลังกาที่พระวิษณุได้สร้างขึ้น แต่ถูกน้องชาย คือทศกัณฐ์แย่งบัลลังก์ จึงได้ไปเป็นพันธมิตรของพระวิษณุ ด้วยเหตุนี้พระกุเวรจึงได้รับการนับถือจากพวกอินดูในไวณณพนิกาย และได้รับการยกย่องจากพวกอินดูในไสวนิกายเพราะพระองค์ทรงเป็นพระสหายสนิทของพระอิศวร (ลัคค์ ศรีเพณฺ, 2507 : 32)

พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชนับถือท้าวเวสสุวรรณมากว่าเป็นเจ้าแห่งภูติผีเชื่อว่าจะสามารถบันดาลให้ผู้เจ็บป่วยหายได้ เช่น ถ้าเกิดไข้ทรพิษ ประชาชนจะตั้งหม้อน้ำมนต์ห่อด้วยผ้าขาววางไว้ที่ข้างบันไดหรือที่เกลือบ้าน จดรูปเทียนบูชาอ้อนวอนตอนหัวค่ำทุกคืนเพื่อขอชีวิตผู้ป่วยไว้ แล้วนำน้ำมาอาบหรือกิน ถ้าหากว่าผู้ใดแสดงอาการไม่เคารพ เช่น ส่งเสียงดังจะโดนอาเพศต่าง ๆ ให้ถึงตายได้ และนิยมเขียนรูปท้าวเวสสุวรรณแขวนไว้ที่เปลเด็ก เป็นต้น

พระอัคนี (พระเพลิง)

พระอัคนีหรือไฟเป็นหนึ่งในบรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์โบราณ ปรากฏเป็นตัวตนขึ้นในหลายลักษณะคือ เป็นพระอาทิตย์บนสรวงสวรรค์ เป็นสายฟ้าเมื่ออยู่กลางอากาศ เป็นไฟธรรมดานเมื่ออยู่บนพื้นโลก นิยมนับถือว่ามีมหิทธิฤทธิ์ เป็นผู้ปราบปรามภัยคือพวกอมนุษย์ พระอัคนีเป็นเทพเจ้าแห่งไฟผู้ปกครองทั่วภูมิภาคของมนุษย์ อาจอำนวยผลแก่ผู้ที่กระทำการอันดีและสวดขับกล่อมสรรเสริญ พระองค์ทรงเป็นเทพเจ้าประจำทิศอาคเนย์ (ทิศตะวันออกเฉียงใต้) มีแรด หรือแพะเป็นพาหนะ พระองค์เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทวดา เป็นผู้ปกป้องมนุษย์และบ้านเรือน เป็นพยานในการกระทำของมนุษย์ทุกอย่าง เป็นเทพผู้ให้ความร้อนและความสว่าง (สัคค์ ศรีเพ็ญ, 2507 : 88)

ในคัมภีร์ฤคเวทกล่าวพรรณนา พระอัคนีว่าได้รับการยกย่องอย่างมากว่า “ขอพระองค์จงเป็นผู้ปกป้องพวกเรายามอรุณเบิกฟ้า ขอพระองค์จงเป็นผู้ปกป้องพวกเรา ยามพระอาทิตย์ส่องแสงโอม อัคนีผู้ทรงกรุณา ขอคำสรรเสริญของข้าพระองค์ จงเข้าสู่สู่พระวรกายของพระองค์เสมือนหนึ่งมนุษย์ผู้ปิดต่อการเกิดของบุตร ต่อเชื้อสายของตนเอง” (Griffith, T.H., 1963 : 333)

อาจกล่าวได้ว่าพระอัคนีเป็นเทพเจ้าผู้กระทำให้เทวดาและมนุษย์ได้ติดต่อกันและเพราะมนุษย์ไม่รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับธรรมชาติที่ให้คุณให้โทษเหมือนมนุษย์แก่ตน จึงเกิดมีการสวดมนตร์อันวอนเทพเจ้า มีพิธีบวงสรวงเทพเจ้าด้วยไฟ เพราะเชื่อว่าควันไฟที่ลอยขึ้นสู่เบื้องบนนั้นเป็นสื่อ นำความประสงค์ของผู้ส่งเวไปแจ้งให้เทพเจ้าทราบ และการที่ไฟเผาไหม้เครื่องสังเวยหมดไปคือ การเสวยเครื่องสังเวยของเทพเจ้า (มนต์ ทองซัซ, 2530 : 9) ในนครศรีธรรมราชพิธีกรรมที่ปรากฏว่ามีการบวงสรวงด้วยไฟคือ ในพิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่แมด

พระวายุ (มารุต)

พระวายุเป็นเทพเจ้าแห่งลมฟ้าอากาศและพายุเป็นท้าวโลกบาลประจำทิศพายัพ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ) ตามคัมภีร์พระเวทกล่าวว่า พระองค์เป็นมิตรกับพระอินทร์ ทรงรถหุ้มทองคำคันเดียวกัน แล่นไปในท้องฟ้า โดยมีม้าพันตัวเป็นพาหนะ (สัคค์ ศรีเพ็ญ, 2507 : 91) ตามคัมภีร์นิรุคตะ (Nirukta) กล่าวถึงเทพเจ้าที่มีความสัมพันธ์กันสามพระองค์ คือ พระอัคนีมีสถานที่ประทับบนพื้นดิน พระอินทร์หรือวายุมีสถานที่ประทับบนอากาศ และพระสุริยาศาสตร์มีสถานที่ประทับบนสวรรค์ เป็นต้น

ในคัมภีร์ฤคเวทกล่าวสรรเสริญพระวายุหรือมารุตไว้ว่า “พวกท่านเกิดพร้อมกันมีแสงสว่างในตนเอง มีกายประดับด้วยหนังกวาง เป็นจุด มีคาบ กริช และเครื่องประดับแววับ ข้าพเจ้าได้ยินเสียงแสร้งของท่านไกล ๆ เมื่อท่านสะบัดมัน พวกท่านเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในวิถีของคน” (Griffith, T.H., 1963 : 52)

พระสุริยาทิตย์ (พระอาทิตย์)

พระสุริยาทิตย์เป็นเทพเจ้าประจำทิศหริ (ทิศตะวันตกเฉียงใต้) พระองค์เป็นแหล่งของแสงสว่าง และความอบอุ่น ทำให้ชีวิตมนุษย์และสัตว์เกิดขึ้น ให้แข็งแรง ว่องไว กล้าหาญใจร้อนแรงเหมือนพระอาทิตย์ ที่ส่องสว่างในเวลากลางวันให้แก่โลก มีกำลัง 6 พระสุริยาทิตย์ เป็นโอรสที่แปดในจำพวกอาทิตย์แห่งนางอติและกศยปเทพบิดร แต่พระราชชนนีไม่รับและไม่พาไปเฝ้าพระเป็นเจ้า พระสุริยาทิตย์จึงมิได้ไปอยู่เทวโลก ต้องเที่ยวขบถอยู่ในระหว่างเทวโลกกับมนุษย์โลกจนบัดนี้ (สัคค์ ศรีเพ็ญ, 2507 : 35) กล่าวคือต้องหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลาตนเอง มีพญาครุฑเป็นพาหนะ บางแห่งเรียกว่าพระเนรฤติ หมายถึง ความตาย (นิรฤติ คือเรียกตามนามของทิศ) เป็นเทพเจ้าผู้คลุ่บันดาลให้ความมรณะและพยาธิ และก็อาจบันดาลให้หายด้วยก็ได้ เป็นแหล่งของความตายและความขนพองสยองเกล้า

ตามที่กล่าวมาแล้ว ถ้าพิจารณาอย่างผิวเผินก็ถือว่าขัดแย้งกัน แต่ตามหลักฐานปรากฏว่า พระนารายณ์หรือพระวิษณุเป็นที่แสดงออกของพลังสุริยะ เป็นเทพเจ้าในสุริยวงศ์ แต่มีชื่อว่า นิรริติบ้าง สุริยะบ้าง จึงเห็นได้ว่าเทพเจ้าที่เรียกต่างกันเหล่านี้ โดยเนื้อแท้แล้วเป็นองค์เดียวกัน

พระจันทร์ (พระโซมนาด)

พระโซมนาดเป็นเทพเจ้าแห่งดวงจันทร์ เป็นท้าวโลกบาลประจำทิศอีสาน (ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ) เป็นเจ้าแห่งท้องฟ้ายามราตรี เป็นเทพเจ้าที่ทำความเยือกเย็นให้แก่โลก ทำให้มนุษย์มีความแจ่มใส ร่าเริง น่ารัก เป็นสง่า ชอบกาพย์กลอน แต่มีใจคอโหดเปลี่ยนแปลงง่าย และทรงเป็นเทพเจ้าแห่งยาสมุนไพร ทรงมีโคอุศุกราช หรือโคหนันทิเป็นพาหนะ มีกำลัง 15 ทรงเป็นโอรสของท้าววรุณหรือธรรมมา พระองค์มีพระมเหสี 27 องค์ ทุกองค์เป็นบุตรของพระทกษะ แต่เพราะพระองค์โปรดมเหสีโรหิณีมาก ชายาทั้งหลายก็ไปฟ้องพระทกษะๆ โกรธ จึงสาปแช่งให้พระจันทร์พลั่งอ่อนลงเรื่อย ๆ เป็นเวลา 15 วัน จนกระทั่งพระองค์สารภาพผิด ก็จะมีพลังแข็งแกร่งขึ้นเรื่อย ๆ เป็นเวลา 15 วัน ฉะนั้นพระจันทร์จึงมีเวลาเต็มดวงและไม่เต็มดวงเสมอ ๆ ไป (สัคค์ ศรีเพ็ญ, 2507 : 40)

บางแห่งกล่าวว่า เทพเจ้าประจำทิศตะวันออกเฉียงเหนือ คือ พระอิศวร พระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ของศาสนาพราหมณ์ที่ได้วิวัฒนาการมาเป็นศาสนาฮินดูนั่นเอง บางครั้งมีชื่อว่าพระอิสานตามชื่อของทิศ ความจริงเทพเจ้าที่มีชื่อดังกล่าวเป็นองค์เดียวกัน เพราะว่าทั้งพระโซมนาด พระจันทร์ และพระอิศวร ต่างก็อยู่ในตระกูลจันทร์วงศ์ด้วยกัน

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้านพเคราะห์ในนครศรีธรรมราช คือ เชื่อว่าชีวิตคนเราผูกพันอยู่กับดาวนพเคราะห์ต่าง ๆ ดังปรากฏในพิธีเชิญแม่ซื้อ พิธีแต่งงาน พิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่มด พิธีสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น เทพเจ้านพเคราะห์ ได้แก่ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์ พระเสาร์ พระราหู และพระเกตุ แต่ในความเชื่อเกี่ยวกับพระอาทิตย์และพระจันทร์ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนี้

พระอังคาร

พระอังคารถือว่าเป็นเทพเจ้าแห่งเลือดและการสงคราม เพราะมีฐานะเป็นแม่ทัพ ทั้งยังเป็นผู้มีกำลังวังชาแข็งแรง ทำให้เกิดความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ว่องไว ฉุนเฉียว มักทะเลาะวิวาท มีกำลัง 8 สักดิ์ ศรีเพ็ญ (2507 : 45) กล่าวว่าตามตำหรับในภาษาสันสกฤต พระอังคาร เป็นโอรสเกิดจากนางธรมี ทรงมีลักษณะอย่างมหาบุรุษที่เข้มแข็ง สีกายเป็นสีแสดเพทาย อารมณ์คือแค้น โกรธแค้น มีวิมานเป็นสีทับทิม ทรงมหิงสา (ควาย) เป็นพาหนะ เป็นเทพเจ้าผู้รักษาหรือสถิตย์อยู่ ณ ทิศอาคเนย์เขาพระสุเมร และเป็นเทพเจ้าผู้รักษาฤดูกาล คือ ฤดูวสันต ฝน

พระพุธ

พระพุธ นิยมกันว่าเป็นเทพเจ้าแห่งวาจาและการพาณิชย์ นับว่าเป็นผู้ฉลาดในความรู้ เป็นคนเฉลียวฉลาดทางเจรจา เป็นผู้ครองสติ อาชีพคนวันพุธเหมาะแก่การทำการค้า เป็นนายหน้า มีกำลัง 17 องค์ตามตำหรับในพวกเทวดานพเคราะห์ สักดิ์ ศรีเพ็ญ (2507 : 49) กล่าวว่า พระอิศวร เป็นเทพเจ้าที่ได้สร้างพระพุธขึ้นจากพระยาक्षสาร์ 17 ตัว โดยเอามาปั้นลงแล้วประพรมด้วยน้ำอมฤต ก็บังเกิดเป็นองค์เทพบุตรมีนามว่า พระพุธ สีกายเป็นสีแสดมรกต มีวิมานเป็นสีมณีและมีช้างเป็นพาหนะ เป็นเทพเจ้ารักษาและสถิตย์อยู่ในทิศทักษิณแห่งเขาพระสุเมรุ

พระพฤหัสบดี

พระพฤหัสบดีนี้เป็นอาจารย์ของพระอินทร์และเทพเจ้าอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก ถือว่าเป็นเทพฤๅษี คนเกิดวันนี้เป็นคนมีปัญญาสูง ลึกซึ้ง สุขุม รอบคอบ เข้มแข็ง โอบอ้อมอารี รักพวกพ้อง มีกำลัง 19 เพราะ สักดิ์ ศรีเพ็ญ (2507 : 53) กล่าวว่า ตามตำนานนพเคราะห์ พระอิศวรได้สร้างพระพฤหัสบดีขึ้นจากฤๅษี 19 คนคือ ทรงร่ายพระเวทให้กายฤๅษีทั้ง 19 คนนั้นละเอียดลงแล้งเอาผ้าห่อพวงนั้นประพรมด้วยน้ำอมฤต จึงเกิดเป็นเทพบุตรขึ้นในนาม พระพฤหัสบดี มีวิมานเป็นสีบุษราคัม และมีกวางทองเป็นพาหนะ ในเวลากลางวันเป็นธาตุไฟ ในเวลากลางคืนเป็นธาตุน้ำ มีแสงเหลือ ให้ความอบอุ่นชุ่มชื้น เป็นพระเคราะห์ที่ให้ความรู้วิทยาแก่นมนุษย์ จึงถือกันว่าวันพฤหัสบดีเป็นวันครู

พระศุภกร

พระศุภกรนี้นับว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความรักและความสวยงามตลอดถึงความเป็นสันติภาพ มีความสุภาพ สงบเสงี่ยม รักความเป็นระเบียบสวยงาม ใฝ่ใจในทางธรรม มีกำลัง 21 สักดิ์ ศรีเพ็ญ (2507 : 55) กล่าวว่าตามตำนานในโหราศาสตร์ พระอิศวรเป็นเจ้าได้สร้างพระศุภกรขึ้นมาจากคาวี 21 ตัว โดยร้ายพระเวทให้คาวี (โค) ปั่นละเอียด แล้วประพรหมด้วยน้ำอมฤต ก็บังเกิดเป็นพระศุภกรขึ้น มีสีกายประภัสสร มีวิมานเป็นสีทอง ทรงโคอุสุภราชเป็นพาหนะ แล้วโปรดให้มีหน้าที่คือเป็นผู้รักษาเขาพระสุเมรุเหลี่ยมทางทิศอุดร

พระเสาร์

พระเสาร์ถือกันว่าเป็นเทพเจ้าแห่งการกสิกรรมและอารยธรรม คนเกิดวันนี้เป็นคนเสียขริบ ไม่ชอบสูงส่งกับใคร แม้มักทุกข์ได้ยากก็มักเก็บไว้คนเดียว ไม่เอาเพื่อนฝูงพวกพ้อง รักสันโดษ มีกำลัง 10 สักดิ์ ศรีเพ็ญ (2507 : 57) กล่าวว่าตามตำนานทางโหราศาสตร์ พระอิศวรเป็นเจ้าได้สร้างพระเสาร์ขึ้นมาจากพยัคฆ์ (เสือ) 10 ตัว โดยร้ายพระเวทให้เสือนั้นปั่นลง แล้วประพรหมด้วยน้ำอมฤต ก็บังเกิดเป็นพระเสาร์ขึ้น มีสีกายเป็นสีดำอสิด นัยน์ตาร้าย มีขาพิการ บนเศียรทำเป็นรัศมี 7 แฉก มีเป็นสีเขี้ยวมรกต ทรงเสือเป็นพาหนะ

พระราหู

พระราหูเป็นอสูร หรือเทวดาที่ให้โทษ มีความร้ายแรง มักให้แต่ความร้อน ไม่ค่อยให้คุณ ถ้าจะให้คุณก็ต้องเป็นคนที่เกิดจากการรับโทษมาแล้วอย่างหนักจากราหู ดังนั้นพูดถึงพระราหูคนทั่วไปจึงกลัวกันหนักหนา มีกำลัง 12 สักดิ์ ศรีเพ็ญ (2507 : 60) กล่าวว่าตามตำนานทางโหราศาสตร์ พระอิศวรเป็นเจ้าได้สร้างพระราหูขึ้นโดยใช้ผีหัวโชนด 12 ตัว โดยร้ายพระเวทให้ปั่นลง แล้วประพรหมด้วยน้ำอมฤตก็บังเกิดเป็นพระราหูขึ้น มีที่อยู่ใต้อากาสมานเป็นสินิล มีครุฑเป็นพาหนะ พลุหลวง (2538 : 189) กล่าวว่า ราหูมีแขนสี่แขน มีส่วนล่างได้สะดือลงไปเป็นหางเหมือนงู ราหูเป็นอสูรที่บันดาลให้เกิดการอาฆาตมาดร้าย สมัยเมื่อเทวดาทำพิธีกวนน้ำอมฤต ราหูได้ปลอมตัวและปะปนไปกับหมู่เทวดาแอบกินน้ำอมฤตนั้นด้วย พระอาทิตย์ พระจันทร์ ผู้คุ้มครองพิธีเห็นเข้าจึงรายงานให้พระวิษณุทราบ พระวิษณุจึงขว้างจักรตัดหัวและแขนสองข้างแต่ราหูไม่ตาย เพราะได้กินน้ำอมฤตเข้าไปแล้ว ดังนั้นเหตุนี้ราหูจึงโกรธแค้นแสดงฤทธิ์อมดวงอาทิตย์ ทำให้เกิดสุริยุปราคา และอมดวงจันทร์ ทำให้เกิดจันทรุปราคาอยู่เสมอเป็นนิตย์

พระเกตุ

พระเกตุตามคติของพราหมณ์คือส่วนหางของพระราหู เรียกว่าหางมังกร ถูกตัดขาดจากลำตัวของราหู แต่เพราะราหูลักลอบกินน้ำอมฤตคราวเทวดากวนเกษียรสมุทร ราหูจึงไม่ตาย เกตุจึงแยกออกจากตัวราหู จึงโคจรอยู่ตรงกันข้ามกับราหูเสมอ บางทีถือเกตุคือดาวหาง ถูกอุกบาต ฝีฟุ้งได้ มีกำลัง 9 (พหูพลวง, 2538 : 203) ในเฉลิมไตรภพว่า พระอิศวรสร้างพระเกตุขึ้นจากพระยานาค 9 ตัว สีกายเป็นสีทองคำ วิมานมีดอกกนกขุบา มีนาคเป็นพาหนะ บางตำรับว่าพระเกตุนี้ คือ พระสมุทร ผู้ครอบครองทะเล แต่มีพาหนะว่าเป็นพญามังกร (สัคค์ ศรีเพ็ญ, 2507 : 61)

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าอื่น ๆ ที่ได้รับการเคารพบูชาในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในนครศรีธรรมราช เช่น ในพิธีตรียัมพวาย พิธีงานศพ พิธีขุมนมเทวดา พิธีมหารำลึก เป็นต้น เทพเจ้าอื่น ๆ ในที่นี้ คือ พระพิณเณศวร พระวิฆณุกรรม ดังนี้

พระพิณเณศวร (คณเศวร)

พระพิณเณศวร แปลตามรูปศัพท์ว่า อุปสรรค ดังนั้น พระพิณเณศวร จึงเป็นเทพเจ้าแห่งอุปสรรคและสิ่งกีดขวางทั้งปวง สามารถกีดขวางมนุษย์ เทวดา และมารร้ายต่าง ๆ ได้ และในขณะเดียวกันก็สามารถกำจัดเครื่องกีดขวางทั้งปวงได้ ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งการเรียนรู้ เทพเจ้าแห่งสติ ปัญญาความเฉลียวฉลาด เจ้าแห่งอุปสรรค และทรงเป็นเทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาและการประพันธ์ด้วย จึงเป็นที่เคารพของนักปราชญ์และผู้รู้ทั่วไป ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้เคารพนับถือมาก เมื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือจัดงานเกี่ยวกับศาสนาทุกครั้งจะต้องสักการะพระพิณเณศวรก่อน เพื่อให้พิธีกรรมและงานดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไปโดยปราศจากอุปสรรคใด ๆ ในขณะเดียวกันก็ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งภูติ ผีปิศาจ และคณะ (คนแคะ) คือ ผู้รับใช้ของพระอิศวรด้วย (ปรีชา นุ่นสุข, 2527 : 125)

พระพิณเณศวรเป็นโอรสของพระอิศวรกับพระนางปารวตี (อุมา) มีลักษณะรูปร่างอ้วนเตี้ย พุงพลุ้ย หูยาน มีหัวเป็นช้าง มีงาเดียว มีหนุเป็นพาหนะ (สัคค์ ศรีเพ็ญ, 2507 : 83) พระพิณเณศวรทรงสัมพันธ์กับเทพเจ้าแห่งแสงอาทิตย์ จึงมีหนุเป็นพาหนะ เนื่องจากหนุเป็นสัญลักษณ์ของความมืดเพราะสามารถมองเห็นได้ชัดเจน ดังนั้นทรงหนุ หมายถึง ชัยชนะของแสงอาทิตย์ที่ขจัดความมืดให้สิ้นสุดลงได้ ในนครศรีธรรมราชเท่าที่ทราบได้มีการค้นพบประติมากรรมพระพิณเณศวรอย่างน้อยสี่องค์ ค้นพบที่วัดพระพรหม และเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ (ปรีชา นุ่นสุข, 2527 : 125) ปรากฏในพิธีกรรม เช่น พิธีตรียัมพวาย พิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่แมด เป็นต้น

พระวิษณุกรรม (พญาพาลี)

พระวิษณุกรรม เป็นเทพเจ้าแห่งการช่าง เป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง กล่าวกันว่าพระองค์มีพระเนตรอยู่รอบ มีพระโอษฐ์ แขน และพระบาทอยู่ทุกหนทุกแห่ง (Griffith, T.H., 1963) พญาพาลีเคยเป็นเจ้าของแผ่นดินทั้งสามโลกคือ สวรรค์ มนุษย์ และบาดาล ตอนหลังถูกพระวิษณุปราบ เพราะได้รับคำร้องเรียนจากพวกเทวดา จึงต้องไปอยู่ในโลกบาดาล แต่ผู้ที่จะทำพิธีกรรมเกี่ยวกับแผ่นดินก็ต้องระลึกถึงพระองค์ก่อน มิฉะนั้นจะได้รับอันตรายต่าง ๆ

ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่างในนครศรีธรรมราช พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีมักรำยบทอ้อนวอนพญาพาลีก่อนเสมอ เพราะใช้แผ่นดินในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีตรียัมปวาย พิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่แมด เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่ เกิดขึ้นเพราะมีผู้มีความเชื่อ ความเคารพศรัทธาต่อเทพเจ้า เชื่อว่าอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติต่าง ๆ มีอยู่จริงและสามารถคลั่งคลั่งให้เกิด หรือไม่เกิดสิ่งใด ๆ ตามที่ตนปรารถนาได้ เมื่อประสบกับความทุกข์ เจอปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เกิดความไม่มั่นใจในชีวิต อนาคต หמדความหวัง เกิดความกลัว หรือต้องการความหวัง กำลังใจ ต้องการความเจริญก้าวหน้าในชีวิต อนาคต ในกิจการ ในอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น จึงเกิดการประกอบพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้บรรลุผลตามที่หวังและตั้งใจ

ในการประกอบพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ มีอัญมณีมากมายหลายชนิดแตกต่างกันไป ตามวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ เช่น บูชาพระอิศวรเพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต บูชาเทวดาดาวนพเคราะห์ต่าง ๆ ตามกำลังเมื่อทำบุญวันเกิด ให้เกิดความเจริญในสิริมงคลอายุวัฒนะ บูชาพระพิฆเนศวร เพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญ ความสำเร็จ มีภาพไว้ทำพิธีบวงสรวง และเอ่ยนามก่อนลงมือปฏิบัติกิจการสำคัญ ๆ ทั่วไป บูชาพระนางสร้อยฟ้าเป็นเทพีแห่งการศึกษาเล่าเรียน และผู้อุปถัมภ์ศิลปวิทยาการทั้งปวง เป็นต้น

2. ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ

มนุษย์จำนวนมากเมื่อประสบกับความทุกข์ยากมักมองหาที่พึ่งทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน จากจุดนี้ทำให้มองเห็นกำเนิด ลัทธิวิญญาณนิยม (Animism) คือ เชื่อถือและเข้าใจว่ามีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อยู่ในสิ่งที่ตนนับถือ วิญญาณเช่นกล่าวนี้นี้สามารถที่จะให้คำแนะนำและโทษกับมนุษย์ได้ จึงเกิดพิธีบูชาเช่นสรวงเพื่อเอาอกเอาใจ เกิดการอ้อนวอน เมื่อเวลาผ่านไปวิญญาณเช่นนั้นก็ได้รับการยกย่องขึ้นเป็นเทพเจ้า (สุนทร ณ รั้งยี, 2522 : 2) เชื่อกันว่าเป็นลักษณะของพิธีกรรมเริ่มแรกของศาสนาดังที่

ได้กล่าวไปแล้ว ในลัทธิวิญญาณนิยมนอกจากมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าแล้ว ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณทั่วไปด้วย คือ เห็นได้จากในพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายสมัยโบราณ มีความเชื่อว่าชีวิตหลังจากการตายยังต้องการใช้สิ่งต่าง ๆ ต้องการเสฟสิ่งต่าง ๆ เหมือนขณะมีชีวิตอยู่ จึงมีการใส่สิ่งของเครื่องใช้บางอย่างไปกับศพ เช่น เสื้อผ้า แก้วแหวน เงินทอง ฯลฯ และมีการจัดเตรียมอาหารเช่นสังเวทวงวิญญาณผู้ล่วงลับไปแล้วในพิธีศพด้วย จากลักษณะนี้ทำให้เกิดลัทธิบูชาบรรพบุรุษขึ้น

ชนชาติอารยันนับถือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วสำคัญเท่ากับเทพเจ้า โดยเห็นว่ามนุษย์เมื่อตายไปแล้วมีสิ่งหนึ่งคือ วิญญาณหาตายไปด้วยไม่ แต่ยังคงทรงสภาพเป็นอยู่ เพราะฉะนั้นน่าจะต้องบริโภคอาหารเพื่อดำรงตนเหมือนมนุษย์ เหตุนี้บรรดาลูกหลานของผู้ตาย จึงต้องจัดอาหารเป็นพลี เช่นสังเวทวงวิญญาณ และเชื่อว่าวิญญาณนั้นอาจอำนาจสุขทุกข์แก่ตนเองและครอบครัวได้ (เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป, 2540 : 58) วิญญาณ หมายถึง สิ่งที่ยึดกันว่าสิ่งอยู่ในคนทำให้เป็นบุคคลขึ้นเมื่อร่างกายเน่าเปื่อยแล้วก็ยังอยู่ต่อไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 403)

ในศาสนาพราหมณ์มีความเชื่อเกี่ยวกับอมตภาพของวิญญาณ หรือความไม่แตกดับของวิญญาณ ศาสนาพราหมณ์เรียก วิญญาณ ว่า “อาตมัน” (Supreme Soul) หรือตัวตนที่แท้เป็นสิ่งที่สำคัญ หมายถึง ความรู้สึก (feeling) จิต (mind) วิญญาณ (soul) และเจตภูต (spirit) อาตมันจะเป็นสิ่งเดียวกับร่างกายไม่ได้ เพราะร่างกายเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลงและดับสูญไปตามกาลเวลา แต่อาตมัน เป็นสิ่งที่คงที่ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทั้งมวล แม้ทุกสิ่งทุกอย่างจะเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงไป ตัวอาตมันก็ยังคงอยู่ในสภาพเดิม หรือในสภาวะเดียวตลอดกาล (สุนทร ฌ รังษี ,2522 : 17) อาตมัน หรือ จีวาตมัน เป็นส่วนสำคัญมากที่สุดของสิ่งมีชีวิต และสิ่งสถิตอยู่ในร่างกายของมนุษย์และสัตว์ทุกประเภท แม้เทวดาก็มีอาตมันสถิตอยู่ เป็นวิญญาณของร่างกาย เป็นสิ่งที่เที่ยง ไม่แตกดับ (คณัย ไชยโยธา, 2539 : 22) อาตมัน หมายถึง อัคตา หรือ ดวงวิญญาณ ซึ่งลัทธิศาสนาและปรัชญาพราหมณ์ถือว่าเที่ยงแท้ถาวร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 899)

สิ่งที่มีปรากฏอยู่ในโลกทั้งที่เป็นตัวตนคือ “อาตมัน” และสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนคือ “อนาตมัน” ทั้งสองอย่างนี้ล้วนเป็นตัวตนย่อย เป็น “การสำแดงให้ปรากฏ” (Manifestation) ของสิ่งสัมบูรณ์ หรือตัวตนสากล “พรหมัน” ทั้งสิ้น แต่เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งสัมบูรณ์ซึ่งเป็นตัวตนสากลกับตัวตนย่อยซึ่งเกิดจากการสำแดงดังกล่าว จึงขอเรียกตัวตนสากลเสียใหม่ว่า “ปรมาตมัน” ส่วนตัวตนย่อยเรียกว่า “จีวาตมัน” ตัวตนสากลหรือปรมาตมันไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด แต่ตัวตนย่อยหรือจีวาตมันถูกจำกัดด้วยร่างกาย

สุนทร ฌ รังษี (2522 : 24) กล่าวว่า มนุษย์แต่ละคนมีชีวาตมันเป็นแกนกลางของชีวิต ร่างกายมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงและสลายไปในที่สุด ส่วนชีวาตมันนั้นจะคงอยู่ในสภาพเดิมตลอดไปโดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือสลายตามไปด้วย ทั้งนี้ก็โดยที่ชีวาตมันเป็นส่วนหนึ่งแห่งอาตมัน ๆ เป็นส่วนหนึ่งแห่งกาลหรือปรมาตมัน ในเวลาที่คนตายชีวาตมันจะละทิ้งร่างเก่าไปอาศัยร่างใหม่ เหมือนคนเปลี่ยนเสื้อผ้าจากชุดเก่าไปชุดใหม่

ในคัมภีร์ภควัทคีตา มีคำแสดงความเที่ยงแท้ของอาตมันไว้ว่า

“เหมือนคนถอดเครื่องนุ่งห่มอันเก่าเสีย สวมชุดอื่นซึ่งเป็นเครื่องใหม่ฉันใด
ชีวาตมันที่อาศัยร่างกายก็ฉันนั้น ทั้งร่างเก่าเสีย เข้าสู่ร่างอื่นอันเป็นร่างใหม่
ชีวาตมันนี้ ไม่ถูกอาวุธประหาร ไม่ถูกไฟไหม้ ไม่เปียกน้ำ ไม่ถูกลมพัดให้แห้ง
ชีวาตมันนี้ไม่ถูกตัด ไม่ถูกเผา ทำให้เปียกไม่ได้ เที่ยงแท้ปรากฏทั่วไป
มันคง ไม่หวั่นไหว และยั่งยืน” (สมักร บุราราส, 2516 : 253)

ดังนั้นในศาสนาพราหมณ์จึงเชื่อว่าวิญญาณหรืออาตมันมีอยู่จริงและประจำอยู่ในสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย สิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะเคลื่อนไหวไม่ได้ ถ้าปราศจากวิญญาณ วิญญาณเป็นของไม่สิ้นสูญ

เป็นธรรมดาของสิ่งมีชีวิตเกิดแล้วก็ต้องตายไปในที่สุด เมื่อตายแล้วก็เชื่อว่าเรื่องของสิ่งมีชีวิตจะจบสิ้นลงเท่านั้น เพราะเรื่องของดวงวิญญาณของสิ่งเหล่านั้นยังคงอยู่ในความสนใจ และยึดถือกันต่อไปอีก ในเบื้องต้นเชื่อว่า สิ่งมีชีวิตประกอบขึ้นด้วย ร่างกายและวิญญาณ เมื่อตายร่างกายสลายไป วิญญาณไม่ได้สลายไปด้วย แต่จะออกจากร่างร่อนเร่ไปตามกรรมสู่ชาติใหม่ ภพใหม่ หรืออาจสิงอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ไปผูกไปเกิดก็มี

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณหรืออาตมันทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช หมายถึงความเชื่อเกี่ยวกับพลังอำนาจต่าง ๆ หลังจากร่างกายอันเป็นวัตถุได้สลายไป หรือพลังอำนาจที่สามารถออกไปจากร่างได้ชั่วคราว โดยทั่วไปพลังอำนาจที่เหนือวัตถุมีสองลักษณะคือ ลักษณะแรกมีรูปร่างเป็นตัวเป็นตน (Animistic Elements) ตามความคิดของมนุษย์อาจเรียกว่า เทพเจ้า เทวดา ประจำท้องถิ่น พระภูมิเจ้าที่ วิญญาณบรรพบุรุษ วิญญาณครูหมอ เป็นต้น ดังปรากฏออกมาในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวนครศรีธรรมราช มีการฮ้อนวอนหรือเซ่นสรวงต่อดวงวิญญาณ มีการฮ้อนวอนต่อเทพเจ้าต่าง ๆ และลักษณะที่สองคือ พลังอำนาจที่ไม่มีตัวตน เช่น ในพิธีทำขวัญเด็ก มีคำฮ้อนวอนต่อ “ขวัญ” ซึ่งเป็นวิญญาณว่าให้อยู่กับผู้เข้าพิธี เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่ยุคสมัยโบราณกาล เพราะมนุษย์โบราณล้วนนับถือวิญญาณทั้งสิ้น ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณนั้น เชื่อว่าวิญญาณเหล่านี้มีทั้งคุณและโทษ จึงเกิดการบูชาเช่นสรวงเพื่อขอให้ตนสมปรารถนา และการบวงสรวงได้โทษแก่ตนเมื่อได้กระทำการไม่ควร และในการทำพิธีต้องทำอย่างถูกต้องเพื่อเป็นมงคลแก่ตนด้วย

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณมีความสำคัญต่อการทำความดีความชั่วของบุคคลเป็นอันมาก เพราะผู้ที่เชื่อว่าวิญญาณไม่สิ้นสูญเมื่อเปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติ ก็จะพยายามสร้างสมความดี ทุกภพทุกชาติ ทำให้มนุษย์ตั้งหน้าทำความดีต่อกัน แต่ผู้ที่เชื่อว่าวิญญาณเป็นสิ่งที่สิ้นสูญจะไม่ตั้งใจทำความดี ชอบเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น เอาตัวรอดไปชาติหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่คิดสร้างความดีสำหรับภพชาติต่อไป ความเชื่อเช่นนี้ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมอย่างยิ่ง และความเชื่อในข้อนี้ยังส่งผลออกมาในพฤติกรรมการดำเนินชีวิตด้วย คือ สอนให้คนเข้าใจให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่หลงยึดติดอยู่ในรูป รส กลิ่น เสียง ให้เชื่อในเรื่องของการเวียนว่ายตายเกิด ต้องหมั่นทำดีละทำชั่ว เชื่อว่าการกระทำทุกอย่างของมนุษย์มีบางสิ่งบางอย่างเฝ้ามองอยู่เสมอ

ดังนั้นความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณจึงมีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ก่อนตายด้วยคือ ถ้าหากว่าผู้ตายเป็นผู้กระทำแต่ความดี ตายไปก็มีแต่คนยกย่องเอาแบบอย่าง ถ้าผู้ตายมีชื่อเสียง เมื่อตายไปแล้วก็มักได้รับการยกย่องว่าเป็น เจ้าแม่ เจ้าพ่อ หรืออาจเป็นผีร้ายก็ได้ ต้องสร้างศาลให้เป็นที่อยู่ ขึ้นอยู่กับการกระทำของตนขณะยังมีชีวิตอยู่ ฉะนั้นเมื่อมีผู้ใดเสียชีวิต ญาติต้องทำทุกพิธีในงานศพให้ถูกต้อง เพื่อป้องกันภัยที่จะเกิดแก่ตนและเพื่อให้วิญญาณไปสู่ที่สุคติ จึงมีการทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้ผู้ตายด้วย นอกเหนือไปจากความจำเป็นทางสังคมอย่างอื่น ๆ เช่น ในการทำบุญเนื่องในพิธีสงกรานต์เดือนห้า และพิธีสารทเดือนสิบของชาวนคนศรีธรรมราช มีการจัดอาหารคาวหวานวางเช่นเป็นพิธี “ตั้งเปรต” และ “ชิงเปรต” ด้วย ส่วนหนึ่งก็เกิดจากความเชื่อในเรื่องวิญญาณ สะท้อนถึงความเชื่อมั่นว่าชาติภพ หรือการเวียนว่ายตายเกิดเป็นสิ่งที่อยู่จริง

ชาวนครศรีธรรมราชนับถือวิญญาณบรรพบุรุษเคร่งครัดมาก บางครั้งเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษไม่ยอมไปสุดไปเกิดยังมีความรักความห่วงใยลูกหลาน คอยพิทักษ์รักษาลูกหลานทุกคนในวงเครือญาติ ลูกหลานจะถือว่าวิญญาณบรรพบุรุษนี้จะให้คุณมากกว่าให้โทษ การทำบุญกรวดน้ำแผ่ส่วนกุศลไปถึง หรือมีงานมงคล ทำเครื่องคาวหวานที่วิญญาณชอบ แล้วตั้งเช่นสังเวยจะมีแต่ลาภผล

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณนิยม (Animism) ในนครศรีธรรมราชไม่ได้มีปรากฏเฉพาะแต่การเคารพบูชาบรรพบุรุษ (Ancestor Worships) เท่านั้น แต่ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณได้ขยายไปถึงการเคารพธรรมชาติ (Nature Worship) ได้แก่ การเคารพต้นไม้ การเคารพบูชาสัตว์ (Animalism) และสิ่งของด้วย เช่น ในพิธีทำขวัญเด็กมีการนำเอาแมวมามาเป็นส่วนประกอบในพิธีด้วย พิธีงานศพมีการนำ

เอาใบกระเพรามาใช้เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ และในพิธีสงกรานต์ชาวนครศรีธรรมราชได้นำเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ครก สาก เป็นต้น ไปแช่น้ำเพราะมีความคิดว่าสิ่งเหล่านี้มีวิญญาณสถิตย์อยู่จึงต้องการพักผ่อนนอกเหนือไปจากเป็นวิธีการถนอมเครื่องมือใช้สอยธรรมดาแล้ว สรุปสาระสำคัญการความเคารพต้นไม้ สัตว์ และสิ่งของ เกิดจากความเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีวิญญาณอาศัยอยู่

3. ความเชื่อเกี่ยวกับกรรม

ในศาสนาพราหมณ์มีความเชื่อเกี่ยวกับ กรรม คำว่า กรรมมาจากคำว่า *ฤตะ (Rita)* ในคัมภีร์ฤคเวทซึ่งแปลว่า สิ่งที่สำคัญหรือสนับสนุนคือ เป็นกฎระเบียบแห่งสรรพสิ่งในสากลจักรวาล และกฎศีลธรรมของสังคม และตามหลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์ถือว่า กฎแห่งกรรม เป็นกฎแห่งเหตุผลหรือกฎธรรมชาติของสากลจักรวาล ถือว่าธรรมชาติทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเป็นไปตามอำนาจของเหตุปัจจัย เมื่อเกิดขึ้นก็มีเหตุให้เกิดขึ้น เมื่อดำรงอยู่ก็มีเหตุให้ดำรงอยู่ เมื่อเสื่อมสลายก็มีเหตุให้เสื่อมสลาย ไม่มีอะไรเกิดขึ้นดำรงอยู่ดับไปอย่างลอย ๆ โดยไม่มีสาเหตุหรือปราศจากเหตุ และสาเหตุสุดท้าย หรือปฐมเหตุของสรรพสิ่งทั้งหลายก็คือ พระผู้เป็นเจ้า หรือ พรหมัน (สุนทร ฌ รังษี, 2521 : 29)

ดังนั้น กรรมตามหลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์ จึงหมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตาม ที่เป็นไปโดยอิงอาศัยพระผู้เป็นเจ้า กล่าวคือ การกระทำใดที่เป็นการกระทำที่ทำโดยความรู้แจ้ง ภักดี และมีจุดมุ่งหมายเป็นไปเพื่อพระผู้เป็นเจ้า การกระทำนั้นจึงเป็นการกระทำที่ดี และในทำนองเดียวกัน การกระทำใด ๆ ที่เป็นไปโดยไม่รู้แจ้ง ขาดความภักดี และไม่มีจุดมุ่งหมายในพระผู้เป็นเจ้า ถิ่นนับว่าเป็นการกระทำที่ชั่ว

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 12) ให้ความหมายของคำว่า กรรม หมายถึง การกระทำที่ส่งผลร้ายมาซึ่งปัจจุบัน หรือจึงจะส่งผลร้ายต่อไปในอนาคต ตามความหมายในลัทธิบัญญัติ กรรม แปลว่า การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา การกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดผลเนื่องไปในชาติหน้า มนุษย์มีชาติกำเนิดและความเป็นไปไม่สม่ำเสมอ ก็เพราะกรรมที่ทำไว้ทั้งดีและชั่วอำนาจวิบากสืบเนื่องกันไปเป็นดังลูกโซ่ หรือเปรียบอย่างนาฬิกาเมื่อเดินจะหมดลานก็มีผู้ไขลานต่อไว้เสมอไม่ให้หยุดได้

ความเชื่อเกี่ยวกับกรรมมีความสัมพันธ์กับเรื่องวิญญาณ นรก สวรรค์ การเกิดใหม่ ชาตินี้ ชาติหน้า และความเชื่อที่ว่าเมื่อบุคคลทำกรรมใดไว้แล้วย่อมส่งผลให้ไปเกิดในชาติต่าง ๆ สิ่งที่เกิดใหม่ก็คือ วิญญาณ ซึ่งในศาสนาพราหมณ์ เรียกว่า “*อาตมัน*”

ในศาสนาพราหมณ์พระคัมภีร์ทุก ๆ เล่มอ้างไว้เหมือนกันว่า กรรม เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของเรา ชีวะ (สิ่งมีชีวิตที่ประกอบขึ้นด้วยร่างกายและวิญญาณ หรือชีวะดัมน์) ของคนแต่ละคนล้วนเวียนว่ายตายเกิด ล้วนประสบทุกข์สุขก็โดยอาศัยกรรมทั้งสิ้น ในทำนองเดียวกันคนเราจะหลุดพ้นการเวียนว่ายตายเกิดได้ ก็ต้องอาศัยแรงกรรมอยู่อีกนั่นเอง (กรมการศาสนา, 2525 : 69)

การให้ผลของกรรมที่บุคคลทำไว้ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ย่อมให้ผลและเป็นปัจจัยให้บุคคลต้องเกิดแล้วเกิดอีก ดังในกฎแห่งพระมนูว่า “การกระทำทุกชนิดไม่ว่าทางใจทางวาจาหรือทางกาย ย่อมให้ผลเป็นเหตุให้บุคคลต้องเกิดใหม่ เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏทั้งระดับสูงระดับกลางและระดับต่ำ” (Monier, William, 1981 : 72) ในอุปนิษัตก็กล่าวไว้ทำนองเดียวกันว่า “อะไรก็ตามที่บุคคลทำไว้ในโลกนี้ ย่อมได้รับผลการกระทำของเขา ผู้นั้นจะมาเกิดในโลกต่อไปตามผลของกรรมมนุษย์ผู้มีกิเลสตัณหาย่อมเป็นเช่นนั้น” (สมักร บุราวาส, 2516 : 247)

ถ้าบุคคลใดหมั่นกระทำความดี (บุญ) กรรมนั้นก็จะเพื่อนของเขาในโลกหน้า เขาจึงควรสะสมบุญไว้ เหมือนปลูกดอกไม้ ๆ สร้างจอมปลูก เพราะในโลกหน้า พ่อ แม่ ภรรยา บุตรและญาติ พี่น้องไม่สามารถเป็นเพื่อนเขาได้ บุญเท่านั้นที่จะอยู่กับเขา ขณะเดียวกันถ้าหากว่าบุคคลทำกรรมชั่วก็จะบังเกิดในสภาพต่าง ๆ คือ ทำความชั่วทางกายจะเกิดเป็นสิ่งไม่มีชีวิต ทำความชั่วทางวาจาจะเกิดเป็นนกและสัตว์ชั้นต่ำ ทำความชั่วทางใจจะเกิดเป็นคนชั้นต่ำเป็นสัตว์เดรัจฉาน

ดังนั้นแนวคิดเรื่องกรรมจึงมีความสัมพันธ์กับ “การเกิดใหม่” (Rebirth) เมื่อบุคคลมีกิเลสหรืออวิชชา เขาก็ย่อมกระทำความกรรมย่อมผลักดันให้เขาต้องเกิดแล้วเกิดอีก จึงเป็นหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่จะต้องตัดสังสารวัฏ หรือสายใยแห่งการเกิดให้สั้นที่สุด โดยเร็วที่สุด วิธีการคือแยกวิญญาณออกจากวัตถุ ดังในคัมภีร์อุปนิษัตว่า “ช่างทองตีทองคำแท่ง ให้เป็นรูปพรรณที่มีลักษณะใหม่และสวยกว่าเดิมฉันใด วิญญาณนี้สลัดซึ่งร่างกายและขับไล่อวิชชาสร้างรูปแบบที่ใหม่กว่าและสวยกว่า เหมือนอย่างบรรพบุรุษฉันนั้น” (สมักร บุราวาส, 2516 : 247)

อาศัยเหตุที่ทั้งกรรมดีและกรรมชั่วเป็นปัจจัยให้ต้องเกิด ถ้าผู้ใดหาอุบายให้ไม่ต้องกระทำความกรรมได้ ผู้นั้นก็จะหลุดพ้นจากความเกิด เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีผู้คิดเห็นว่ากรรมคือ กิจที่กระทำอยู่ตามปรกติโลก ถ้าประสงค์ความหลุดพ้นก็ต้องละความเกี่ยวพันแห่งสามัญชน เช่น ครอบครอง ทรัพย์สิน และความบันเทิงสุข และสิ่งทั้งปวงเสียให้หมด รวมทั้งต้องละสังสาระอันไม่เป็นของแท้ หลุดพ้นเข้าสู่ความเป็นผู้ไม่ประกอบกรรม เพื่อให้วิญญาณเข้าใกล้ชิดกับ “อกรรม” ซึ่งเที่ยงแท้คือ “พรหม”

การหลุดพ้นหรือการบรรลุโมกษะ ความหลุดพ้นนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และสามารถบรรลุถึงได้ถ้าปฏิบัติอย่างเข้มงวด อวิชชาเป็นสาเหตุแห่งความคิดข้องและการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ส่วนวิชาหรือวิทยา เป็นสิ่งที่จะทำให้หลุดพ้นจากการติดข้องและการเวียนว่ายตายเกิด

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความเชื่อเกี่ยวกับกรรมและการเกิดใหม่ของศาสนาพราหมณ์สอนไว้ว่า ความแตกต่างแห่งชีวิตย่อมเป็นไปตามอำนาจของกรรมอันเกิดจากการกระทำในชาติก่อน และเพราะกรรมทำให้ชีวิตต้องเวียนว่ายตายเกิดเป็นวัฏสงสารอยู่ การที่บุคคลจะเกิดเป็นอะไรอย่างไรมันย่อมเกิดขึ้นจากกรรมที่ตนได้ทำไว้ในชาตินี้ หากทำกรรมดีไว้มากอาจส่งผลให้เกิดในที่ ๆ ดีสบาย แต่ถ้าทำกรรมชั่วไว้มากอาจส่งผลให้เกิดในที่ ๆ ไม่ดี ลำบากหรืออาจเกิดเป็นสัตว์ บุคคลที่สละความสุขจากบ้านเรือนเข้าสู่ป่าแสวงหาสัจธรรม บำเพ็ญธรรมจนกระทั่งบรรลุโมกษะ หรือความหลุดพ้นจากทุกข์เท่านั้นที่ตายแล้วไม่ต้องเกิดใหม่

กรรมในความเชื่อของชาวนครศรีธรรมราชมีจุดเชื่อมโยงกันอยู่สามจุดคือ อดีตชาติ ปัจจุบัน ชาติ และอนาคตชาติ เชื่อว่าวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นผลของกรรมในอดีต กรรมที่สร้างไว้ในภพนี้จะส่งผลในภพหน้า และบางเรื่องก็ส่งผลทันตาเห็นในภพนี้เลยทีเดียว ความเชื่อเรื่องนี้ปรากฏออกมาในวิถีการดำรงชีวิต ให้เห็นความสำคัญในการกระทำของตน ยึดมั่นว่าทำกรรมดีย่อมได้ดี ทำกรรมชั่วย่อมได้ชั่ว และความเชื่อเกี่ยวกับกรรมเป็นเหตุทำให้เกิดพิธีกรรมด้วย เช่น พิธีงานเดือนสิบ เชื่อว่าวิญญาณหลังจากการถูกทรมานที่อยู่ในนรกเป็นเวลานานจะได้รับการปล่อยตัวมาจากนรก สามารถขึ้นมาบนโลกมนุษย์มาพบลูกหลาน มารับส่วนบุญส่วนกุศลได้ปีละครั้ง

ความเชื่อเรื่องกรรมยังสัมพันธ์ไปถึงความเชื่อเรื่องนรก – สวรรค์ด้วย ดังคำกล่าวว่า “ถ้าทำดีได้ไปสวรรค์ ถ้าทำชั่วจะไปลงนรก” เรื่องของกรรมเป็นที่เข้าใจกันว่าหลีกเลี่ยงไม่ได้ ใครทำกรรมอย่างไรไว้ต้องได้ผลตอบแทนไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า ผลกรรมจะตามสนองจนกว่าได้ชดใช้กรรมหมดสิ้น ถ้าชดใช้กรรมไม่หมดก็ต้องเสวยผลกรรมต่อไป

จากข้อมูลความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชแสดงว่าบุคคลทั่วไปมีความเชื่อเกี่ยวกับกรรมในลักษณะที่เป็นพลังอำนาจที่ถูกกำหนดไว้ก่อนแล้วตั้งแต่อดีตชาติ ไม่สามารถแก้ไขได้ กล่าวคือ ประชาชนโดยทั่วไปมีความเชื่อในเรื่องกรรมในความหมายเกี่ยวกับพรหมลิขิต พรหมลิขิตถูกกำหนดโดยอำนาจของเทพเจ้าคือ พระพรหม และความแตกต่างแห่งชีวิตย่อมเป็นไปตามอำนาจของกรรมอันเกิดจากการกระทำในชาติก่อน เชื่อว่าเพราะกรรมนั่นเองที่ทำให้ชีวิตต้องเวียนว่ายตายเกิดเป็นวัฏสงสารอยู่ การที่บุคคลจะเกิดเป็นอะไรอย่างไรมันย่อมขึ้นอยู่กับกรรมที่ตนได้ทำไว้ และการกระทำกรรมในปัจจุบัน ก็เพื่อชาติหน้าเป็นจุดหมาย การทำบุญก็เพื่ออยู่ประสงค์ในชาติหน้า และสิ่งที่จะไปเกิด หรือรับส่วนบุญในชาติหน้าก็คือ วิญญาณ

4. ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์

“ไสย” หมายถึง ลัทธิอันเนื่องด้วยเวทมนตร์คาถาซึ่งได้มาจากพราหมณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 828) โดยทั่วไปเข้าใจกันว่า “ไสยศาสตร์” หมายถึง ศาสตร์ที่เกี่ยวกับการใช้เวทมนตร์คาถาทุกรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม การยอมรับอำนาจที่เกิดจากการใช้เวทมนตร์คาถาต่าง ๆ และไสยศาสตร์น่าจะหมายรวมถึง พลังอำนาจภายนอกที่ไม่มีตัวตน (Mana) ซึ่งมีอยู่ในวัตถุสิ่งของต่าง ๆ (สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, 2524 : 33) และเชื่อว่าชีวิตอยู่ภายใต้พลังอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ หรือบุญญาธิการของเทพเจ้าทั้งปวงด้วย

ไสยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับลัทธิเวทมนตร์คาถา เจริญรุ่งเรืองในอินเดียมาแต่โบราณ ดังจะเห็นว่า “อาถรรพเวท” ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเวทมนตร์ ถือเป็นหนึ่งในคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ที่ควรแก่การศึกษา เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งซึ่งแยกออกมาจากศาสตร์สิบแปดประการ ซึ่งเมื่อก่อนผู้ที่จะเป็นยอดคนจะต้องเรียนรู้จนเจนจบ เมื่อศาสนาพราหมณ์แผ่ขยายเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ได้คิดเข้ามาด้วย และได้มีการปรุงแต่งเสริมเติมต่อให้เข้ากับสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ในแต่ละกลุ่มชนเป็นเอกลักษณ์ประการ

ในปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์มีสองประเภท คือ

1. ไสยศาสตร์ขาว (White Magic) เป็นศาสตร์ในการสร้างสรรค์ ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ใคร เช่น การเสริมสิริมงคล การสร้างวัตถุมงคลไว้ป้องกันตัวตามหลักแห่งพรหมบัญญัติ เทวบัญญัติ โดยไม่ฝืนกฎแห่งกรรม เป็นต้น

2. ไสยศาสตร์ดำ (Black Magic) เป็นศาสตร์ที่สร้างความเดือดร้อนมักกระทำการนอกเหนือบัญญัติทางศาสนา เวทมนต์ฝ่ายไสยดำ เรียกว่า มนต์ดำ แม้ว่าเครื่องรางของขลังที่ปลุกเสกด้วยเวทมนต์ดำจะมีคุณก็ตาม แต่ก็มีโอกาสให้โทษด้วย (สมศักดิ์ คันดิวิวัฒน์, 2536 : 180)

ในนครศรีธรรมราชไสยศาสตร์เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนจนเคยชินเป็นเครื่องทางใจที่สำคัญซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมา ผู้ที่มีความรอบรู้ทางไสยศาสตร์นั้นมักจะคลุกคลีใกล้ชิดกับคนทั่วไปมากกว่าพระผู้ชี้นำทางหลักธรรม แม้แต่พระอาจารย์ที่ขลัง ๆ ท่านก็ยังใช้ไสยศาสตร์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ด้วยเหตุนี้เองทำให้คนเชื่อถือไสยศาสตร์กันอย่างกว้างขวาง

ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ในนครศรีธรรมราชแสดงออกมาในรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพลังอำนาจที่สูงกว่าด้วยการใช้เวทมนตร์คาถาทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อบังคับให้อำนาจอื่น ๆ เป็นไปตามจุดประสงค์ของผู้ประกอบพิธี การใช้พลังอำนาจมีอยู่ในเครื่องรางของขลังทั้งที่เป็นตามธรรมชาติ หรือเกิดจากการเสกเวทมนตร์คาถาเข้าไป และความเชื่อเรื่องโชคกลาง

ดังนั้นในส่วนนี้จะขอกล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ในนครศรีธรรมราช ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง และความเชื่อเกี่ยวกับโชคกลางดังนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา (Mantras) ศ. ศิวรักษ์ (2538 : 2) กล่าวว่ารากศัพท์ของคำว่า “เวท” มาจาก วิทยา คือ ความรู้ หากเป็นความรู้ในเทววิทยาว่าด้วยพระผู้สร้างแห่งสกลจักรวาล พระเวทนั้นเชื่อกันว่าออกมาจากลมหายใจของพระพรหม หรือพระผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง พราหมณ์หรือพระฤๅษีผู้วิเศษในชั้นต้นได้ยืมเสียงแห่งลมหายใจ ดังกล่าวจึงเรียกพระเวทว่า “สรุติ” คือได้ยืมมาแล้วนำมาสาธยายและประกาศให้ทราบต่อ ๆ กัน

สำหรับคำว่า “มนตร์” ก็เป็นส่วนหนึ่งของพระเวท เพราะพระเวทนั้นแบ่งออกเป็นสามแล้ว ภายหลังขยายออกเป็นสี่ คือ ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอถรรพเวท ในแต่ละพระเวทแบ่งออกเป็นส่วนของมันตระกับพราหมณะ มนตร์หรือมันตระ คือ “อุปกรณ์ในการแสดงความคิดออกมาให้ปรากฏ” ส่วนพราหมณะ อธิบายพิธีกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระผู้สร้าง คือองค์พระพรหม ส่วนคำว่า “คาถา” เดิมหมายถึงคำประพันธ์เท่านั้นเอง แต่แล้วในสมัยอถรรพเวท คำว่า คาถากับ อาคม นำมาใช้ควบคู่กันไป (ศ. ศิวรักษ์และคนอื่น ๆ, 2538 : 3)

เรื่องเวทมนตร์คาถา กิริติ บุญเจือ (2527 : 112) กล่าวว่า “ข้อความของพระเวทจะมีความขลังเป็นพิเศษ ใช้สวดมนต์อ้อนวอน นมัสการและคำสรรเสริญเทพเจ้า และเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องจะต้องฟัง นอกจากนั้นคำของพระเวทยังมีความขลังในตัวเองด้วยคือ ผู้ที่มีลักษณะถูกโฉลก กล่าวข้อความอย่างถูกต้อง ประกอบพิธีกรรมที่ถูกต้องตามเคล็ดทุกข้อ คำย่อมจะมีประสิทธิภาพในตัว” เช่น ในคัมภีร์ปุราณะ ได้กล่าวถึงที่มาของคำว่า “โอม” ไว้ดังนี้ พยางค์ อะ มาจากพระพักตร์ด้านเหนือ (ของพระอิศวรผู้เป็นปรพพรหม) อุ มาจากพระพักตร์ด้านตะวันตก ม มาจากพระพักตร์ด้านทักษิณ พินทุหรือจุด มาจากพระพักตร์ด้านตะวันออก เสียงที่เปล่งมาจากกลางพระพักตร์ สมบูรณ์เป็นพระอิศวร (ในรูปของพระพรหม) ห้าหน้า ทั้งหมดรวมเป็นพยางค์ “โอม” พระอิศวรเองก็ทรงสถิตอยู่ อนึ่งถ้าผู้ใดตั้งมั่นอยู่ในเวทย์มนตร์ห้าพยางค์ว่า “โอม นมะ ศิวายะ” โดยการท่องบ่นบ่อย ๆ เขาผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้เจริญ เรียนรู้ทุกอย่าง และชื่อว่าได้เป็นผู้ประกอบกิจทุกอย่าง

อย่างไรก็ตามความคิดที่ว่ากรรเวทมนตร์คาถาเป็นการอ้อนวอนเทพเจ้าได้ค่อย ๆ กลายเป็นว่าพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น เริ่มมีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นในตัวเอง คาถาที่ใช้เปล่งก็มีอำนาจสถิตกลับอยู่ในตัวอักษรแล้ว ไม่ขึ้นอยู่กัอำนาจของเทพเจ้า และสามารถบังคับให้เทพเจ้ามาสถิตบนแท่นบูชาได้ให้บันดาลสิ่งต่าง ๆ ตามที่ผู้กระทำพิธีปรารถนา กลายเป็นว่าเทพเจ้าเป็นเพียงสื่อหรือเครื่องมือที่จะ

ทำให้การประกอบพิธีกรรมและการร่ายเวทมนตร์คาถาเกิดสัมฤทธิ์ผลเท่านั้น นักปราชญ์บางคนจึงกล่าวว่า ลักษณะดังที่กล่าวมาแล้วเป็นสาระที่แท้จริงของศาสนาพราหมณ์

ความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถาในนครศรีธรรมราชปรากฏเป็นส่วนประกอบในพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ต่าง ๆ เกือบทุกพิธี พวกพราหมณ์จะร่ายเวทมนตร์คาถา เพื่ออ้อนวอนเทพเจ้าให้ช่วยปกป้องขจัดภัย และช่วยบันดาลความสุขต่าง ๆ ให้ผู้ร่วมในพิธี เช่น พิธีทำขวัญเด็ก พิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่มด พิธีชุมนุมเทวดา เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง “เครื่องราง” หมายถึง ของที่นับถือว่าป้องกันอันตรายยังไม่ออก ฟันไม่เข้า เช่น ตะกรุด ผ้ายันต์ เหล็กไหล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 183) และ “ของขลัง” หมายถึงของที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อกันว่าอาจบันดาลให้สำเร็จหรือไม่ก็ได้ดังประสงค์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 133) รวมความได้ว่า “เครื่องรางของขลัง” เป็นการใช้เวทมนตร์คาถาโดยอ้อม เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีคุณสมบัติต่าง ๆ ได้ก็ต่อเมื่อได้ปลุกเสกแล้วเท่านั้น

เครื่องรางของขลังเป็นอุปกรณ์สำคัญของความเชื่อทางไสยศาสตร์เพราะเป็นเครื่องบรรจุพลังไสยศาสตร์มีสามประเภท (สมศักดิ์ ดันดิวิวัฒน์, 2536 : 182) ดังนี้

1. ของขลังโดยธรรมชาติ ได้แก่วัตถุ หรือสิ่งของที่เชื่อกันว่ามีอาถรรพณ์อยู่ในตัวของมันเองเช่น สัตว์บางชนิด อวัยวะบางอย่างของสัตว์ (อันได้แก่ หนังสือกิ้งก่า หนังสือกิ้งก่า หนังสือกิ้งก่า หนังสือกิ้งก่า หนังสือกิ้งก่า กวาง นอแรด เป็นต้น) ต้นไม้และพืชบางชนิด แร่ธาตุบางชนิด หรือวัตถุมงคลที่เกี่ยวกับศาสนา
2. ของขลังที่เกิดจากการลงพลังจิตปลุกเสก เช่น เทวรูป เหรียญ ผ้ายันต์ เป็นต้น
3. ของขลังที่เป็นผลพลอยได้จากการปลุกเสก เช่น สายสิญจน์ และน้ำตาเทียน เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังในนครศรีธรรมราช มีอยู่มากมาย เช่น ยันต์ ผ้ายันต์ ลูกประคำ พิสมร (ตะกรุด) และลูกอม เป็นต้น ในส่วนนี้จะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องของ “ยันต์” เพราะยังคงได้รับความนิยม เชื่อถือและมีปรากฏอยู่มากในปัจจุบัน สุวิทย์ ทองศรีเกตุ (2524 : 37) รายงานว่า “ยันต์ (Yantra)” เป็นลักษณะหนึ่งของการใช้เวทมนตร์คาถา ผู้ทำพิธีต้องเสกเวทมนตร์คาถาลงไปในวัตถุต่าง ๆ เช่น โลหะหรือผ้า เพื่อต้องการใช้ตัวอักษรที่เป็นตัวเวทมนตร์คาถาคืออยู่ในแผ่นวัตถุตลอดไป จะได้มีอำนาจลึกลับที่สามารถให้คุณตามปรารถนา นำไปใช้ได้ตามความต้องการ วัตถุที่เป็นแผ่นผืนหรือแผ่นภูมิจะมีอำนาจลึกลับเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้เสกเวทมนตร์ลงไปแล้วเท่านั้น

ยันต์น่าจะเกิดขึ้นในสมัยที่มีการบูชารูปเคารพพระเจ้าสูงสุดในนิกายต่าง ๆ เท่าที่มีหลักฐานยืนยัน ยันต์เป็นความเชื่อของพราหมณ์ในไศวนิกาย ดังเช่นในคัมภีร์ศิวปุราณะ กล่าวถึงความหมาย

ของยันต์ไว้ว่า “ยันต์คือแผนภูมิอันลึกลับซึ่งมีอำนาจพิเศษ” เพราะมีการกล่าวถึงการใช้อยันต์เป็นเครื่องมือหรืออุบายให้เข้าถึงอำนาจของพระอิศวรได้ทางหนึ่ง

ยันต์เป็นวัตถุสำหรับการบูชา สำหรับเพ่งให้เกิดสมาธิของพวกโยคี มีลักษณะเป็นเหลี่ยมหรือวงกลม มีจุดศูนย์กลางและรัศมีโดยรอบ ที่เป็นดังนี้เพราะเชื่อกันว่ายันต์เป็นที่รวมของพลังอำนาจต่าง ๆ สำหรับอ้อนวอนให้เทพเจ้าปรากฏ อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้ก็ถือกันว่ายันต์เป็นเครื่องรางของขลังชนิดหนึ่ง ส่วนใหญ่ใช้ในทางป้องกันป็น ป้องกันของมีคม ใช้แขวนไว้หน้าบ้านหรือเพดาน เพื่อป้องกันอำนาจร้ายต่าง ๆ

ความเชื่อเกี่ยวกับโชคกลาง “โชค” หมายถึง สิ่งที่น่าผลมาให้โดยคาดหมายได้ยาก เช่น โชคดี โชคร้าย มักนิยมใช้ในทางดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 275) “กลาง” หมายถึง เครื่องหมายอันบอกให้เห็น อันบอกผลร้ายหรือดี เช่น ลางดี ลางร้าย แต่มักนิยมใช้ในทางร้าย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 708) รวมความว่า “โชคกลาง” คือ สิ่งภายนอกที่บอกเหตุดีหรือร้ายล่วงหน้า หมายความว่า สิ่งภายนอกต่าง ๆ สามารถชี้บอกและกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลว หรือก่อให้เกิดผลดีและร้ายแก่บุคคลล่วงหน้า สิ่งภายนอก หมายถึง สิ่งที่มีอำนาจบางอย่างแฝงอยู่ อาจจะเนื่องมาจากฤกษ์ยาม ทิศทางสถานที่ หรือสัตว์บางชนิด

ความเชื่อเกี่ยวกับโชคกลางต่าง ๆ ในนครศรีธรรมราชได้มีปรากฏควบคู่กับการประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีฝังรอกให้ฝังนับแต่วันคลอดไปแล้ว 7 - 10 วัน และมีการกำหนดเดือนทิศทางที่จะฝังรอกด้วย พิธีตรียัมพวายเชื่อว่าพระอิศวรจะเสด็จลงมาเยี่ยมโลกมนุษย์ปีละครั้ง ๆ ละ 10 วัน คือ ตั้งแต่วันขึ้น 7 ค่ำเดือนอ้าย ถึงวันขึ้น 1 ค่ำจึงเสด็จกลับ และพิธีงานเดือนสิบ พิธีสงกรานต์ เป็นต้น นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องโชคกลางยังสัมพันธ์กับเรื่องเวทมนตร์คาถา และเครื่องรางของขลังด้วยคือ ต้องถือเอาฤกษ์ดี ยามดี วันดี ทิศดี ที่ดี ดิน น้ำ ลม ไฟ ในตัวไม่วิปริต ด้วยเช่นกัน ดังนี้

- **ฤกษ์ดี** คือ เชื่อบุคคลเวลาซึ่งเหมาะสมเป็นชัยมงคล หรือเป็นการอุปมงคลในการประกอบ การใดการหนึ่ง การประกอบการแต่ละเรื่องต้องเหมาะสมเฉพาะฤกษ์นั้น เช่น จะทำให้กล้าต้องเพชร ฤกษ์ ทำให้โด่งดังต้องราชฤกษ์ ทำให้อ่อนนวลน่ารักต้องนารีฤกษ์ เป็นต้น

- **ยามดี** เป็นการถือเวลาขอยกลงไปอีก แล้วแต่จะถือเอายามอะไรเป็นหลักเพื่อการใด เช่น ยามอุบากอง ยามสามตา ยามปึงกะริมา ยามมหาโจร ยามสุริยจันทรกาลา เป็นต้น เรื่องฤกษ์ดียามดีจะถือเอาเวลา ข้างขึ้น ข้างแรม เดือนปี และกิจที่ทำเป็นหลัก

- **วันดี** คือ วันที่เหมาะแก่การทำสิ่งนั้น ๆ มีกำหนดเป็นวัน ๆ ไป และไม่ตรงกับวันห้าม เช่น อุบาทว์ โลกาวินาศ (วันกาลโยคของปี) วันจุม วันทักทิน วันยมขันธ วันการทัณฑ์ พิษไฟ พิษนาค

เหล่านี้ เป็นต้น ถ้าทำฝ่ายคงทนกล้าแข็ง ก็ใช้วันแข็ง มีวันอาทิตย์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี วันเสาร์ ส่วนวันจันทร์ วันพุธ วันศุกร์ เป็นวันอ่อนซึ่งนิยมทำทางเมตตา โชคลาภ ค้าขายเป็นส่วนมาก

- ทิศดี ทางไสยศาสตร์ถือว่าทิศเป็นของสำคัญ ต้องนำเอาทิศมาประกอบด้วย คือ เมื่อทำพิธีต้องบ่ยหน้าไปสู่ทิศเทวดา ถือว่าเป็นทิศมงคล

- ทิศดี คือ สถานที่ที่เป็นมงคล อันสมควรจะทำเครื่องรางของขลัง เช่น ตะกรุดโทน ต้องทำได้นำ บางอย่างทำบนพื้นดิน เช่น ที่โคนต้นไม้ใหญ่ในป่าช้า ทางสามแพร่ง ในอุโบสถ หรือบางอย่างทำเมื่อกำลังร่วมประเวณีกับผู้หญิงก็มี เป็นต้น

กล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องโชคลางในนครศรีธรรมราชนั้นทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคล สถานที่ เวลา และทิศทางล้วนเป็นความเชื่อต่ออำนาจภายนอก ถ้าไม่ได้ประกอบพิธีกรรมเชื่อว่าอำนาจเหล่านี้จะทำให้เป็นไปต่าง ๆ นานา ส่วนที่เกรงว่าจะถูกคิดเดียนมีน้อย

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ในนครศรีธรรมราช เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการใช้พลังอำนาจลึกลับบางอย่างในโลกนี้ มนุษย์สามารถนำเอาพลังนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนได้ทั้งในทางดีและไม่ดี ทั้งในทางสร้างสรรค์และทำลาย ในการป้องกันการถูกทำร้าย เพื่อความเจริญรุ่งเรือง หรือเพื่อป้องกันการรุกราน ฯลฯ ด้วยกรรมวิธีทางไสยศาสตร์ว่าด้วยเรื่องเวทมนต์คาถา เครื่องรางของขลัง และโชคลางต่าง ๆ

ความสรุป

ประชาชนในนครศรีธรรมราชมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าอันเป็นความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของศาสนาพราหมณ์สูงมาก ดังจะเห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมทุกอย่างจะต้องเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เทพที่ได้รับการอ้อนวอนหรือเคารพสูงสุดได้แก่ พระศิวะ (พระอิศวร) รองลงมาคือ พระวิษณุ (พระนารายณ์) และพระพิฆเนศวร ตามลำดับ

การที่เทพเจ้าในลัทธิไศวนิกายได้รับการเคารพบูชาสูงสุดเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า นครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์มาจากอินเดียภาคใต้ ซึ่งลัทธิไศวนิกายได้เจริญอย่างมากในบริเวณนี้ มากกว่าได้รับอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์จากบริเวณอื่น ๆ ของอินเดียก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานด้านเอกสารโดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์เมื่อนครศรีธรรมราช

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณในนครศรีธรรมราช มีลักษณะความเชื่อสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องอาตมันของศาสนาพราหมณ์ ในการอ้อนวอนหรือเซ่นสรวงเห็นได้ชัดว่าวิญญาณมีทั้งที่มีตัวตน เช่น เทพเจ้าต่าง ๆ เป็นต้น และวิญญาณที่เป็นพลังอำนาจที่ไม่มีตัวตน และมีความเชื่อเรื่องการเวียน

ว่าตายเกิด ให้มันกระทำความดีละเว้นความชั่ว ในพิธีกรรมจำนวนมากประชาชนประกอบพิธีกรรมเพราะมีความเชื่อต่ออำนาจนอกเหนือธรรมชาติมากกว่าประกอบพิธีกรรมเพราะเป็นพิธีนิยม

ความเชื่อในเรื่องกรรมในนครศรีธรรมราช มีความสัมพันธ์กับเรื่องวิญญาณ นรก สวรรค์ การเกิดใหม่ ชาตินี้ ชาติหน้า พรหมลิขิต และความเชื่อที่ว่าเมื่อบุคคลทำกรรมใดไว้แล้ว ย่อมส่งผลไปให้เกิดในชาติต่าง ๆ สิ่งที่เป็นไปเกิดใหม่ก็คือ วิญญาณ ซึ่งในศาสนาพราหมณ์เรียกว่า อาตมัน

ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ในนครศรีธรรมราช มีความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถาในระดับที่สูง กล่าวคือในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ทุกพิธีต้องมีเวทมนตร์คาถาเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วย ส่วนเรื่องเครื่องรางของขลัง ประชาชนมีแนวโน้มว่ามีคุณทางเมตตามหานิยมมากกว่าอย่างอื่น ด้านความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับสถานที่ เวลา และทิศทาง ล้วนเป็นความเชื่อต่ออำนาจภายนอก ถ้าไม่ได้ประกอบพิธีเชื่อว่าอำนาจเหล่านั้นจะทำให้เป็นไปต่าง ๆ นานา ส่วนที่เกรงว่าจะถูกผู้อื่นติเตียนมีน้อย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติต่าง ๆ เป็น “วัฒนธรรม” ทางความเชื่อที่มนุษย์เป็นผู้คิดขึ้น อำนาจเหนือธรรมชาติมีอยู่เพราะมนุษย์เชื่อว่ามียู ในเมื่อมนุษย์มีความเชื่ออันนี้ มนุษย์ก็ต้องถ่ายทอดความคิดความเชื่อ พิธีกรรมเป็นกลวิธีสำคัญที่ใช้ในกระบวนการสืบทอด (transmission) (สิราพร จูตะฐาน, 2534 : 10) การประกอบพิธีกรรมจึงเป็นการสืบทอดความคิดความเชื่อในแง่นี้ พิธีกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นและจะต้องทำอยู่เสมอ ๆ เพื่อเป็นการตอกย้ำและสืบทอดความเชื่อ ถ้าไม่มีพิธีกรรมก็หมายถึงว่าไม่มีความเชื่อนั้น ๆ ต่อไปอีก เช่น ถ้าไม่มีพิธีกรรมพระเจ้าก็ตาย ถ้ายังมีพิธีกรรมพระเจ้าก็ยังอยู่ ทั้งนี้เพราะพระเจ้าจะมีอยู่ก็ต่อเมื่อคนยังเชื่อว่ามีพระเจ้าอยู่ การประกอบพิธีกรรมเป็นการสืบทอดความเชื่ออันนั้น ดังนั้นในบทต่อไปจะกล่าวถึงพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช เพื่อยืนยันว่าความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เหล่านี้มีอยู่จริง และทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย